

VEM ÄR EN AUKTORITET?

**Hur katalogisatörer inom LIBRIS-samarbetet
söker, värderar och använder information**

Axel Andersson

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Sara Kjellberg

År: 2023

Title

Vem är en auktoritet?: Hur katalogisatörer inom LIBRIS-samarbetet söker, värderar och använder information

Abstract

This master's thesis is about cataloguing and information practices. In Sweden, most cataloguing is done in LIBRIS, a national database containing the collections of most public and academic libraries in the country. The people who catalogue books and other types of media in this database work at libraries that span the entire nation. It is a national collective engaged in the joint enterprise of cooperative cataloguing. But being separated by geographic distance, people within the collective develop different work practices.

One area where this variety of work practices is particularly visible is within the scope of information practices: searching for, using, and evaluating information. Cataloguing in LIBRIS is done according to RDA, a set of cataloguing rules that are complex and leave much up to the individual cataloguer's judgment. To assist them in these judgment calls, the working cataloguer today has access to national bibliographies, databases, encyclopedias, web stores and other websites that possess information which could prove useful – or misleading.

Using Patrick Wilson's idea of cognitive authority together with practice theory, this master's thesis examines how different information practices are performed within the same national database. Additionally, it will, using Jean Lave and Etienne Wengers concept of communities of practice, show how this establishes a community of cataloguers who inform each other's work and share a repertoire, despite rarely communicating with each other.

The empirical study consists of eleven semi-structured interviews, primarily conducted over the Internet, with cataloguers employed at public and university libraries in Sweden. These cataloguers, despite cataloguing different types of media and genres, are all working in LIBRIS.

The findings of the study lead us to several conclusions. Firstly, we see that cataloguers employ a variety of sources depending on what type of media they are cataloguing. These sources are ascribed different levels of trustworthiness within different contexts. Secondly, while the interviewed cataloguers work with the end-user in mind, they have different views on cataloguing practices in general. These

different views inform the level of trust that the cataloguers place both in third-party sources and other libraries working in LIBRIS. Thirdly, while frustrations within the collective exist, cataloguers largely embrace the cooperative aspect of working in the LIBRIS-database. The thesis ends with a discussion of possible further research and the study's relevance for the library sector in Sweden.

Keywords

Library, Information, Information practices, Cataloguing practices, Cooperative cataloguing, Classification, LIBRIS, Communities of practice, Practice theory, Cognitive authority

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Ordlista – begrepp och organisationsnamn.....	6
1. Inledning.....	8
1.1 Syfte	10
1.2 Frågeställningar.....	11
1.3 Uppsatsens disposition.....	11
2. Bakgrund.....	13
2.1 Katalogisering & bibliotekarieyrket.....	13
2.1.1 Utbildning & bibliotekens roll i samhället.....	13
2.1.2 LIBRIS teknologiska utveckling.....	14
2.2 Katalogisering i LIBRIS – begrepp, regler	17
2.2.1 LIBRIS.....	17
2.2.2 RDA	19
2.2.2 Metadatabyrån	19
3. Tidigare forskning.....	21
3.1 Att söka efter information – en översikt	21
3.2 Bibliotekariers informationspraktik	23
3.3 Forskning om katalogisering & LIBRIS	24
3.3.1 LIBRIS.....	24
3.3.2 Katalogisering	25
4. Teori.....	27
4.1 Praktikteori & praxisgemenskaper	27
4.1.1 Praktikteori.....	27
4.1.2 Informationspraktik vs katalogiseringspraktik.....	28
4.1.3 Praxisgemenskaper och praxisnätverk	29
4.2 Kognitiva auktoriteter	31
4.3 Sammanfattning – att kombinera två teoretiska perspektiv	33
5. Metod.....	35
5.1 Diskussion kring metodval.....	35
5.2 Urval av informanter.....	37
5.3 Genomförande.....	38
5.3.1 Semistrukturerade intervjuer.....	38

5.3.2 Kodning	40
5.4. Etiska överväganden	40
6. Resultat och analys.....	42
6.1 Katalogisering i LIBRIS XL	42
6.1.2 Vad är en dålig bibliografisk post?	42
6.1.3 Lokal och nationell katalog.....	43
6.1.4 Importmetoder	44
6.1.5 Katalogiseringsregler	45
6.2 Sökandet i andra källor	46
6.2.1 Katalogisering av särskilda medietyper	49
6.3 Samarbetet i LIBRIS-kollektivet	54
6.3.1 Katalogisatörens roll – det individuella arbetet	54
6.3.2 Gemenskap – det gemensamma arbetet	57
6.3.3 Auktoriteter i LIBRIS	59
6.4 Idealisk katalogisering och pragmatisk katalogisering	62
7. Diskussion	66
7.1 Katalogisatörers informationssökning	66
7.2 Samspelet mellan primär- och sekundärkatalogisering	67
7.3 LIBRIS-samarbetet	69
7.4 Avslutning, reflektioner och möjligheter till vidare forskning	71
Tack	74
Litteraturförteckning.....	75
Bilaga 1: Kontaktförfrågan.....	79
Bilaga 2: Frågeformulär	81

Ordlista – begrepp och organisationsnamn

British National Bibliography (BNB) – Brittiska nationalbibliografin. Drivs av British Library, det brittiska nationalbiblioteket.

Bibliotekstjänst (BTJ) – kommersiell aktör, erbjuder bibliotek katalogtjänster så som bibliografisk service. Levererade tidigare bibliografiska BURK-poster, katalogiserade enligt BTJ:s egna regler.

Classify – Databas tillgänglig på nätet som innehåller olika verk, tillsammans med de klassifikationer och ämnesord som bibliotek runtom i världen använt för dem. Drivs av OCLC.

CXZ-listan – Sändlista till bibliotek som har ett registrerat bestånd på en bok i LIBRIS. Mail skickas på CXZ-listan när det skett förändringar i en boks bibliografiska post som kan påverka bokens hylluppställning.

Dewey Decimal Classification, (DDC) – Klassifikationssystem skapat av Melvil Dewey 1876 och reviderat sedan dess. På svenska DDK Dewey Decimal-Klassifikation. Klassifikationskoder för svenska katalogisatörer är tillgängliga genom databasen WebDewey.

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) – Internationell biblioteksorganisation.

Import – Hämtandet av bibliografiska poster från utländska databaser.

Kungliga biblioteket (KB) – Sveriges nationalbibliotek.

Library of Congress (LC) – Förenta staternas nationalbibliotek.

LIBRIS – Den svenska nationella katalogen. Bibliografisk data skrivs in i databasen genom ett nationellt samarbete (LIBRIS-kollektivet). Detta arbete sker i ett webbgränssnitt: LIBRIS XL. Den bibliografiska informationen blir tillgänglig för allmänheten genom LIBRIS webbsök.

MARC 21 Machine Readable Cataloging records – Ett vida använt format för representationen av bibliografisk data.

Maskinella flöden – Maskinellt genererad bibliografisk data, ofta levererad av förlag och hämtad via förprogrammerade flöden till LIBRIS.

Nationalbibliografen (NB) – Bibliografi som ska innehålla all svensk bokproduktion. I uppsatsen även benämningen på den arbetsgrupp som arbetar med att katalogisera detta material.

Online Computer Library Center (OCLC) – Internationellt tillgänglig katalog baserad i USA. Icke-vinstdrivande konsortium. Ansvarar för katalogen WorldCat och WorldCat Identities, men även VIAF (se nedan).

Primärkatalogisering – Katalogisering från grunden. Går huvudsakligen ut på att katalogisatören hämtar informationen från en primärkälla (t.ex. en bok eller seriealbum) och skriver in den i en bibliografisk post.

Resource Description and Access (RDA) – Internationella katalogiseringsregler,

Sveriges Allmänna Biblioteksförening (SAB) - Klassifikationssystem för svenska bibliotek. Sedan 2014 i KB:s regi (tidigare Svensk biblioteksförening).

Sekundärkatalogisering – Katalogisering som använder en redan existerande bibliografisk post, ofta hämtad från en annan katalog.

Virtual International Authority File (VIAF) – Internationellt system för auktoritetsdata (till exempel namnstavningar för författare). Samarbete mellan OCLC och många andra nationella bibliotek.

1. Inledning

Hösten 2022 kom läkaren och författaren Christian Unges bok *En del av allt*. Den handlar om författarens uppväxt med en far som drack, och som slutligen dog av skrumplever. På bokens framsida finns en örn med en människolever i näbben, en referens till myten om Prometheus, titanen i grekisk mytologi som bestraffades för att mot Zeus vilja gett elden åt människorna. Titanen kedjades fast vid en klippa och varje dag fick en örn äta upp hans lever.

Jag har inte läst boken. Min synopsis av den bygger på sammanfattningen i Bokus och ämnesorden i LIBRIS. Mitt bestående minne av boken är att Deweykoden var fel och att jag, strax innan jag skulle ha pass i en av diskarna på folkbiblioteket där jag fått ett vikariat, skulle meddela biblioteken i Sverige att jag ändrat den.

En del av allt hade haft Deweykoden 920 ("Biografi, genealogi, insignier"), vilket inte är korrekt då 920.7 brukar användas för biografier. Dessutom hade biblioteket som katalogiserat boken innan mig lagt till "Unge" efter Dewey-koden, dvs. "920 Unge", vilket görs för SAB-klassifikationer, men inte för Dewey. Efter att ha gjort lite olika slagningar i WebDewey och rådfrågat en kollega, ändrade jag till 611.36 "Gallvägar och lever".¹ Flera bibliotek hade registrerat bestånd på boken, men eftersom den var ny var den sannolikt inte ute på hyllan hos särskilt många. Det var alltså bättre att ändra koden direkt än att vänta: desto längre man väntade desto fler skulle – eventuellt – behöva hämta den från hyllan. Med femton minuter till godo innan passet skickade jag i väg ett meddelande till CXZ-listan, där man meddelar förändringar som påverkar hylluppställning (titel, författare, osv.) till de bibliotek som har boken. Sedan stängde jag ned datorn och gick till mitt pass.

En stund senare kikade jag på mobilen, där jag lade märke till en mejlnotifikation. Kungliga biblioteket hade svarat på mitt massutskick. Ett vänligt men formellt svar påpekade att det inte verkade vara en medicinteknisk bok utan en biografi. Förslaget var i stället 362.19636240092 – anhöriga till personer med fysiska sjukdomar.

Prometheus och alla andra som klantat sig offentligt kan relatera. Örnen från Olympen, i skepnaden av ett mejl från Stockholm, hade landat vid mitt arbetsbord i Skåne. Jag meddelade KB att jag skulle ändra koden snarast, och skicka ut ett *nytt* meddelande till biblioteken i resten av Sverige om den nya ändringen. Efteråt, när

¹ Det kan påpekas att även om det varit rätt tänkt hade min kod varit fel, då det saknade 092-tillägget som används för (många, dock inte alla) biografier.

dammet väl hade lagt sig, diskuterade jag det hela med mina kollegor. Någon av dem ställde frågan om KB alltså tyckte att *alla* biografier skrivna utifrån anhörigperspektiv, oavsett sjukdom, skulle ligga på Deweykoden 362: ”Letar inte folk främst på den specifika sjukdomen?”

Poängen med ovanstående berättelse är inte att bidra med en bild ur LIBRIS-kollektivets vardag. Allt detta – två ändringsmeddelanden om samma bok, mejl från KB, och så vidare – får betraktas som ovanligt. De flesta dagar rullar det på. Dock finns det vissa saker att belysa, som är relevanta för denna uppsats: 1) Ställningstagandet till andra biblioteks arbete, 2) Sökandet i andra källor, i det här fallet WebDewey, 3) Kungliga biblioteks roll som förmedlare av riktlinjer och praxis, (och i det här fallet som rättningsinstans) 4) Rådfrågandet och de efterföljande diskussionerna med kollegor. Det finns även andra dimensioner som kommer att beröras i denna uppsats, så som användarperspektivet: det vill säga att dessa diskussioner om *rätt* och *fel* i slutändan är tänkta att gynna någon annan än katalogisatorerna själva. Eller tidsmässiga och ekonomiska dimensioner, så som frågan om bemanning: Spelade det faktum att jag skulle i väg till en infodisk och ville bli klar med boken någon roll i mitt misstag?

Anekdoten tjänar ett till syfte: Att förklara varför jag valt katalogisering som uppsatsämne. Som ämne för en mastersuppsats tycks det nämligen inte vara särskilt vanligt. Slagningar i olika databaser för studentuppsatser ger visserligen resultat, men de är få och många år skiljer dem från varandra.

Det forskningsproblem som jag vill undersöka i min uppsats är praktiktäna, i bemärkelsen att det uppstår inom bibliotekariernas arbetsliv. Det karaktäriseras bäst som en yrkesgrupps respons på en komplex situation. Mer precist: Hur förhåller sig katalogiserande bibliotekarier till de riktlinjer, källor och verktyg som står dem till buds när de ska katalogisera i den svenska nationella databasen LIBRIS?

Jag vill avsluta denna inledning med en kort beskrivning av sammanhanget, som mer utförligt beskrivs i kommande bakgrundskapitel.

Sedan slutet av 00-talet förlitar sig både folkbibliotek och universitetsbibliotek på databasen LIBRIS för sin bibliografiska information (Forsblad & Thomas 2012, s. 143f). Därför har fler bibliotekarier vid svenska folk- och högskolebibliotek utbildats i katalogisering av Kungliga biblioteket. All svensk utgivning ska i slutändan katalogiseras av Nationalbibliografen, men på grund av den stora mängden publicerade böcker och KB:s begränsade resurser hinner andra aktörer ofta före. Medan barn- och ungdomslitteratur i första hand katalogiseras av Svenska barnboksinstitutet, tas all annan litteratur om hand av antingen kommersiella

aktörer som Bibliotekstjänst (BTJ) eller olika bibliotek som medverkar i LIBRIS-samarbetet.

Katalogposter i den nationella databasen LIBRIS ska följa vissa riktlinjer och strävar alltså en viss nivå av enhetlighet, men detta mål försvåras av ett antal komplikationer:

1). Katalogisatören har tillgång till fler andrahandskällor och verktyg än tidigare. Katalogposter kan numera importeras till LIBRIS från utländska databaser, och för då med sig ämnesord på andra språk som kan ge uppslag till ämnesord på svenska, men även ett bihang av (i en svensk kontext) irrelevant metadata. Andra medier kan sakna väsentlig information såsom sidantal eller förlagsort men kan kompletteras med hjälp av källor på internet. Det uppstår alltså ett samspel mellan information hittad online och information från primärkällan.

2.) Det finns en uppsjö av regler och riktlinjer. RDA (Resource Description and Access), de katalogiseringsregler som styr utformandet av metadata, är komplexa och svåra att bemästra utan tillgång till instruktionsmaterial. Utöver detta finns det omdömesfrågor, så som frågor om klassifikation och målgrupp. För att klassificera en bok måste en bibliotekarie ta hänsyn till andra böcker i ämnet samt den information som finns i källor som (exempelvis) WebDewey och OCLC. Men att väga och utvärdera denna information är inte alltid helt lätt.

3). Allt detta katalogarbete sker utspritt över ett hundratal bibliotek i Sverige, genom så kallad kooperativ katalogisering (från engelskans *cooperative cataloguing*, min översättning). Antagandet ligger nära till hands att biblioteken, med sina egna arbetskulturer och uppdrag, katalogiserar olika. Det decentraliserade LIBRIS-samarbetet är sannolikt en bördig jordmån för olika tolkningar och tillvägagångssätt. I en sådan situation verkar det oundvikligt att metadatakvalitén påverkas.

För att återvända till forskningsproblemet: Hur hanterar katalogiserande bibliotekarier dessa förutsättningar? Vilken inställning har de till de källor som används i katalogiseringsarbetet? Hur navigerar de den mängd av instruktioner och riktlinjer som erbjuds av Kungliga biblioteket samt andra källor så som WebDewey, LIBRIS och OCLC?

1.1 Syfte

Syftet med min uppsats är att utforska betydelsen av informationssökning för bibliotekarier som katalogiserar i den nationella databasen LIBRIS. Målet är att

bidra med kunskap om de metoder och tillvägagångssätt som definierar dessa bibliotekariers katalogiseringspraktik. För att utföra sitt arbete som katalogisatör på ett korrekt sätt måste en bibliotekarie dessutom kunna söka efter och värdera information. Gränsen mellan en så kallad katalogiseringspraktik och en informationspraktik blir på många sätt diffus, vilket kommer diskuteras i senare kapitel. Men klart är att det finns en relation, och att utforska detta samband innefattas alltså av uppsatsens syfte. Syftet är alltså tudelat, även om det sammantaget drar åt samma håll: Genom att utforska samspelet mellan informationspraktik och katalogiseringspraktik vill jag bidra med en ögonblicksbild av LIBRIS-samarbetets vardagliga arbete – och katalogiserande bibliotekariers upplevelser av det – så som det ser ut våren 2023.

Hur LIBRIS-samarbetet fungerar och dess betydelse för katalogisatörers vardagliga arbete har, förutom en kandidatuppsats vid högskolan i Borås, inte varit föremål för särskilt omfattande akademisk forskning. Forskning om bibliotekariers informationspraktik har inte heller bedrivits i särskilt stor omfattning (Pilerot 2018). Begreppet katalogiseringspraktik förekommer främst i internationell forskning. Med uppsatsen hoppas jag därför bidra med något tämligen outforskat, åtminstone i en svensk kontext.

1.2 Frågeställningar

- Vilka andra källor än den primära används vid katalogisering i LIBRIS och hur bedöms dessa källors trovärdighet?
- Hur förhåller sig LIBRIS-katalogisatörer till samspelet mellan primärkatalogisering och importerad eller maskinellt genererad information?
- Hur inverkar LIBRIS-samarbetet på enskilda bibliotekariers katalogiserande?

1.3 Uppsatsens disposition

I detta kapitel har uppsatsens forskningsproblem och syfte presenterats. I uppsatsens andra kapitel finns en historisk bakgrund för LIBRIS och den roll som katalogisering haft inom bibliotekarieutbildningen. Därefter kommer en förklaring om nödvändiga begrepp, så som kooperativ katalogisering och termer som används i LIBRIS. Det tredje kapitlet handlar om tidigare forskning, och är delat i tre avsnitt. Först presenteras forskning om informationssökande generellt, och skillnaden mellan informationsbeteende och informationspraktik diskuteras. De två andra

avsnitten handlar om bibliotekariers informationspraktiker samt forskning om katalogisering och LIBRIS. På detta följer sedan teorikapitlet, där det teoretiska ramverket som bygger på praktikteori, praxisgemenskaper och kognitiva auktoriteter presenteras. I det femte kapitlet redogör jag för valet av metod och genomförandet av uppsatsen. I detta kapitel presenteras dessutom respondenterna. Det sjätte, påföljande kapitlet är ett kombinerat resultat- & analyskapitel, där jag (i följande ordning) redogör för och analyserar respondenternas svar om katalogisering i LIBRIS, deras informationssökning, och sedan samarbetet i LIBRIS. Resultat- & analyskapitlet avslutas med en genomgång av tre perspektiv på katalogisering som respondenterna gett uttryck för. Uppsatsen avslutas med en diskussion där den ställs i relation till tidigare forskning och uppslag för framtida forskning. Dessutom diskuteras uppsatsens generaliserbarhet och relevans för arbetslivet.

2. Bakgrund

2.1 Katalogisering & bibliotekarieyrket

Nutidsperspektivet är viktigt för denna uppsats, men därmed behövs också en historisk kontext: Hur har katalogisering och klassifikation – och deras ställning inom bibliotekarieyrket – förändrats över tid? Tanken med detta mer professionsteoretiskt präglade avsnitt är att ge kontext för analys- och diskussionskapiteln – i synnerhet i relation till diskussioner kring yrkesmässig självbild, arbetsuppgifter och katalogiseringens status inom bibliotekarieyrket idag.

2.1.1 Utbildning & bibliotekens roll i samhället

Bibliotekarieutbildningen hade ”fram till 1990-talet i hög grad [...] medierat yrkeslivets normer ifråga om lämpliga kunskaper och förhållningssätt för bibliotekarier” (Lindberg 2015, s. 14), och från och med dess början på 1920-talet betraktades goda kunskaper i katalogisering och klassifikation som grundbultar i läroplanen (Seldén 2012, s. 193-197). Det fanns en så pass stark oro för att kunskaper i katalogisering varierade mellan utbildningarna att en korrespondenskurs startades 1953 (ibid.). I Olsson (1995, s. 74) framgår det att katalogisering var en prestigefylld arbetsuppgift på forskningsbiblioteken, men att korrespondenskursen hölls av Folkbibliotekens korrespondensinstitut visar att katalogisering och klassifikation i hög grad var en angelägenhet även för folkbiblioteken.

På 1960-talet diskuterades skapandet av enhetliga katalogregler på internationella bibliotekskonferenser, och det då aktiva Forskningsbiblioteksrådet hade en särskild nämnd för katalogisering, ”vilket visar vilken vikt detta arbete tillmättes” (Olsson 1995 s. 74). Ungefär samtidigt ledde ett antal utredningar till förslag på en gemensam utbildning för bibliotekarier, som ”förstärkte banden mellan folkbibliotek och forskningsbibliotek” (Olsson 1995, s. 59). Strax därefter, 1973, lades korrespondenskursen ned (Seldén 2012, s. 196).

1993 gjordes ytterligare en förändring, då bibliotekarieutbildningen blev ”mer teoretisk och generell”, vilket knöt an till idén om professionalisering, mer specifikt tanken att en yrkesgrupp bör kontrollera sin egen kunskapsproduktion (Lindberg 2015, s. 14). Å andra sidan lyftes frågor kring en sorts diskrepans, ett ”glapp”, mellan utbildning och yrkesliv, det vill säga en oro för att nyutexaminerade bibliotekarier saknade nödvändiga yrkesmässiga kunskaper. Bland dessa kunskapsluckor nämns bland annat traditionell kunskapsorganisation. Enligt

bibliotekschefer vid folkbibliotek saknar nytexaminerade studenter väsentliga katalogiseringskunskaper som kännedom om SAB och informationssökning (Michnik & Utter 2018, s. 45). Ett omdöme om nytexaminerade lyder: ”De saknar oftast de mest basala uppgifterna på ett bibliotek såsom att sätta upp böcker, förstå katalogen, bokprata, skillnad på olika signum, medier osv”. (ibid.). Att katalogisera väl utan att förstå katalogen eller veta skillnaden på signum torde vara svårt för de flesta. För vissa biblioteksstudenter har bristen på katalogiserings- och klassifikationskunskap upplevts som ödesmättad och symbolisk: ”Det närmast ikoniska SAB-systemet har då åberopats för att både visa på det som uppfattats som brister i utbildningen och för att förklara den egna osäkerheten i rollen som blivande bibliotekarie”, skriver Lindberg (2015, s. 136). Eller som en deltagare i hennes fokusgruppsstudie formulerar det: ”Det enda jag vet är att jag *inte* kan katalogisera.” (ibid.).

Vad gäller bedömningen av lämplighet eller arbetsduglighet, så skiftar kriterierna över tid. I olika dokument från 1900-talets första hälft nämns egenskaper som ett ”moget och tränat omdöme” och ”litteraturkännedom och administrationsförmåga” (Seldén & Sjölin 2003 s. 53f). Dagens syn på saken är annorlunda. Förutom de yrkestekniska kompetenserna, är de dimensioner som folkbiblioteken tycks sakna hos sina nytexaminerade kollegor främst sociala och personliga kompetenser. Det som värderas högt är bibliotekarier som har lätt för det sociala samspelet, hög nivå av flexibilitet, med mycket nyfikenhet och mod (Michnik & Utter, s. 45ff). Utan social kompetens, menar en bibliotekschef, spelar övriga kompetenser ingen roll: ”Möjligtvis kan man jobba med it eller andra administrativa uppgifter där man inte möter låntagare.” (ibid.)

En ”administrativ uppgift där man inte möter låntagare” är en begränsad men till viss del passande definition av katalogarbete. Om katalogiseringens status inom bibliotekaryrket minskat sedan biblioteksutbildningens början kan en förklaring alltså vara bibliotekens nya roll i samhället, där mer utåtriktade egenskaper premieras. En annan, mer materiell förklaring, är att katalogisering under samma period varit föremål för omvälvande teknologiska förändringar.

2.1.2 LIBRIS teknologiska utveckling

LIBRIS, en förkortning av Library Information Systems, presenterades först i en skissartad version 1969.

Den främsta vinsten med ett sådant system var att de anslutna biblioteken skulle kunna dela på katalogiseringsarbetet, vilket skulle innebära en betydande rationalisering. Primärkatalogisering av utländskt material skulle bara behöva utföras av det bibliotek som först

gjorde förvärvet medan resterande LIBRIS-bibliotek endast skulle behöva registrera sitt bestånd, så kallad sekundärkatalogisering.

(Igelström & Brage 2018, s. 18).

LIBRIS tjänar detta syfte än idag. Och nästa steg i LIBRIS utveckling, där databasen skulle ”integreras i ett globalt nätverk av olika söksystem, förses med avancerade sökfunktioner och kunna användas för fjärrlånehantering och lokal låneregistrering”, har, utöver det sistnämnda, i stort infriats (ibid.).

Att katalogisatorerna hamnade i centrum för utvecklingen av LIBRIS var ingen slump (Olsson 1995, s. 74). De hade ”tydliga och prestigefyllda uppgifter som var högt uppskattade inom biblioteken.” Deras arbetsuppgifter, som gick ut på att ”utnyttja regelverk för katalogisering och klassifikation” ansågs ”vara grunden för själva bibliotekets organisation” (ibid.).

I och med LIBRIS uppstart 1972, dvs. ett år innan korrespondenskursen som diskuterades i föregående avsnitt skulle läggas ner, ”inleddes datoriseringen av svenska bibliotek, då med hållremsstansning av kataloguppgifter som sammanställdes till tryckta häften, innan on-lineinmatning via terminaler utarbetades. Utprodukterna var fortfarande tryckta katalogkort” (Forsblad & Thomas 2012, s. 9). Datoriseringen frambesvärjde utopiska visioner, där LIBRIS var allt från ett ”totalt bibliotekssystem” som kunde lagra och överföra stora informationsmassor online med omedelbar tillgång (Olsson 1995, s. 69); en ”världskatalog” som var sammanlänkad med världens alla bibliotek (ibid. s. 74); och ett ”helautomatiserat bibliotek” där alla rutiner kring katalogisering, lån förvärv och tidskriftskontroll automatiserats (ibid. s. 53, 104f). När dessa förväntningar kom på skam, ”reducerades LIBRIS till att kallas ett katalogiseringsstöd” (Forsblad & Thomas, s. 98).

50 år senare har dessa visioner om informationslagring och -tillgång i en globalt sammanlänkad databas på vissa sätt uppfyllts. Även automatiseringen är något mer inom räckhåll, då kunskapsorganisation pekas ut som ett potentiellt fält för automatisering med hjälp av artificiell intelligens (Jfr Mödden 2022; Suominen m.fl. 2022). Detta gäller även LIBRIS: I ett konferensbidrag från 2018 testades automatisk DDK-klassifikation där en AI-modell matats träningsdata från LIBRIS (Golub m.fl. 2018), och under vintern 2022-2023 pågick en testperiod för automatiserad romanisering (Kungliga biblioteket 2022a).² Framtiden är självklart

² Från Wikipedia: ”Romanisering eller latinisering är inom lingvistik en representation av skriven text eller tal återgiven genom det romerska/latinska alfabetet.” Exempelvis att ta ett ord skrivet med kyrilliska eller japanska bokstäver och skriva ut det i det romerska alfabetet. (Wikipedia 2022).

oviss, men allt tyder på att den artificiella intelligensen har en roll att spela: Om robotarna inte står för dörren hägrar de åtminstone vid horisonten.

I skrivande stund befinner sig katalogarbetet någonstans halvvägs mellan 70-talets fysiska katalogkort och morgondagens automatiserade katalogarbete, då många bibliografiska poster läses in av maskinella flöden. I stora drag har situationen inte förändrats mycket sedan Bodil Gustavsson, dåvarande katalogchef på Stockholms universitetsbibliotek, beskrev den 2011:

Idag är det inte längre den enskilda katalogisatörens bidrag med manuellt hanterade bibliografiska poster som utgör grunden i LIBRIS-basens tillväxt och berikning av befintliga poster. Det är istället maskinella inläsningar av katalogposter med bibliografisk information, också kallat metadata, från bl.a. bok- och e-boksleverantörer.

(Bodil Gustavsson 2011, s. 9)

En bibliotekarie som arbetar i dagens LIBRIS har alltså ofta preliminär data att förhålla sig till. Därtill finns en rad digitala hjälpmedel, så som databaser, söktjänster och webbsidor. Arbetet präglas i högre grad av att navigera en digital miljö än att mata in bibliografisk data i en terminal. Om katalogisering blivit en mindre relevant kunskap för yrkesverksamma bibliotekarier kan en annan förklaring vara specialisering inom professionen.

Utvecklingen har kanhända påverkat upplevelsen av katalogarbete på ett annat sätt: Det blev mindre allvarsamt och prestige försvann. Så här säger Bo Jernberg, när han jämför katalogarbete i LIBRIS på 1970-talet med 2010-talet:

Det är inte lika petigt längre. I början om man skulle ändra ett litet kommatecken eller stavfel så bad man hövligt om tillåtelse att göra detta i någon korrespondens. Numera ändrar man och så är det bra med det. Det har att göra med alla inmatchningar som man gör utifrån, så det går inte att upprätthålla ”hög katalog-estetik”, som någon har benämnt det, att det ser exakt likadant ut. Det är inte rimligt att ha en sådan nivå.

(Igelström & Brage 2018, s. 25)

Avslutningsvis kan det påpekas att det i någon mån alltid varit ett problem att, för att låna Bodil Gustavssons formulering, ”samsas i samkatalogen” (I Forssblad & Thomas, s. 90). Dubblettposter, katalogisering av e-resurser och nya förvärvs- eller katalogiseringsrutiner har alla gett upphov till situationer där den tilltänkta rationaliseringsvinsten med LIBRIS i stället lett till merarbete. Gustavsson, som liksom Jernberg katalogiserat i LIBRIS från start, ger ett exempel från början av 1980-talet:

[Stockholms universitetsbibliotek] registrerade en mängd dubletter av bibliografiska poster i LIBRIS. Detta drabbade i synnerhet Linköpings universitetsbibliotek, eftersom våra mer eller mindre enligt reglerna godkända poster redan fanns i databasen. På något sätt kom man till rätta

med problemet, men frågan är om det var då uttrycket »skämmas i basen« myntades här på SUB, eller om det kan ha varit ännu tidigare.

(I *Forssblad & Thomas, s. 96*)

Ur ett längre perspektiv ser man alltså en tendens där mindre tid vid utbildningen går åt till praktisk katalogisering, från att ha varit en central del i början av 1920-talet till att nyutexaminerade bibliotekariéer (och deras potentiella arbetsgivare) upplever att de saknar kunskap inom ämnet i början av 2010-talet. Vi kan samtidigt konstatera att det råder helt andra teknologiska förutsättningar för katalogiserande bibliotekariéer idag jämfört med de som fanns vid LIBRIS-projektets början, för att inte tala om 1900-talets första hälft. Med det krävs andra kompetenser. Bodil Gustavsson (2011, s. 9), igen: ”Det är förmågan och specialistkunskapen att kunna analysera och ställa rätta och relevanta krav för att underlätta automatiserad katalogisering som kommer att behövas hos morgondagens katalogisatörer.”

2.2 Katalogisering i LIBRIS – begrepp, regler

Resten av detta bakgrundskapitel ägnas åt att presentera begrepp och information som anses viktiga för att förstå katalogisering i LIBRIS och vilken information som det kan tänkas relevant att söka efter som katalogisatör.

2.2.1 LIBRIS

LIBRIS XL

Det finns en viss risk för begreppsförvirring när man talar om katalogisering i Libris, inte minst för att många saker delar namn. För att illustrera: Libris XL är den webbplattform som används av en katalogisatör för att lägga in nya bibliografiska poster i Librisdatabasen, och på så vis göra dem sökbara via Libris webbsök. I de fall där jag eller mina respondenter talar om ”katalogisering i LIBRIS”, ”import” eller ”redigering av bibliografiska poster” är det alltså främst arbete i webbplattformen, det vill säga Libris XL, som avses. Gränssnittet som användes innan LIBRIS XL hette Voyager.

Kooperativ katalogisering

Katalogisering i LIBRIS är ett exempel på kooperativ katalogisering, (engelskans *cooperative cataloguing*), definierat i *The Organization of Information* som ”the working together by independent institutions to share network memberships or to create cataloging that can be used by others” (Joudrey & Taylor 2018, s. 26). Tanken med kooperativ katalogisering bygger på idén att eftersom bibliotek ofta köper in samma resurser, kan de bibliografiska posterna delas mellan biblioteken

och anpassas efter de lokala katalogernas behov. Den katalogisering som det första biblioteket gör brukar kallas för *primärkatalogisering* (engelskans *original cataloging*), medan de efterföljande biblioteken gör *sekundärkatalogisering* (*copy cataloging*) (ibid., termernas svenska motsvarighet hämtade från Igelström & Brage (2018)).

Beskrivningsnivåer, sigler & historik

I Libris XL finns det olika sätt att läsa sig till vilken aktör (till exempel Kungliga biblioteket, Linköpings universitetsbibliotek, Bokinfo eller Bibliotekstjänst) som katalogiserat en bok, och på vilken nivå som katalogiseringen skett. För det första har varje katalogiserande aktör en Sigel, en signatur på några bokstäver som kan tillfogas till en bibliografisk post för att visa vem som importerat eller uppgraderat den (Kungliga biblioteket 2023a). Sedan kan posterna markeras med en beskrivningsnivå, det vill säga en markör som indikerar hur färdig den katalogiserade posten är. Nyutgiven litteratur har i regel någon av dessa beskrivningsnivåer: *förhandsinformation*, *preliminär*, *miniminivå*, *biblioteksnivå* och *nationalbibliografisk* nivå. Poster med nivån *preliminär* eller *förhandsinformation* skiljer sig åt, men har gemensamt att de uppdateras av maskinella flöden. Minimi- och biblioteksnivå samt nationalbibliografisk nivå kan inte längre skrivas över av maskinella flöden, och alla antyder att en katalogisatör godkänt den information som finns i den bibliografiska posten. Av dessa är nationalbibliografisk nivå den nivå som används av Nationalbibliografen, medan resterande bibliotek använder miniminivå – som är den lägsta nivå som ett bibliotek kan använda och ändå beskriva en bibliografisk post som färdig – och (helst) biblioteksnivå. Sedan finns det två retrospektiva beskrivningsnivåer, som gäller äldre material: *retrospektiv reducerad* och *retrospektiv komplett*. Dessa poster har lagts in trots att det gått lång tid sedan de publicerades och kan ha katalogiserats enligt andra regler än RDA (Kungliga biblioteket 2023a). Sedan hösten 2022 är dessutom möjligt att se en bibliografisk posts historik, det vill säga vilka bibliotek, kommersiella aktörer eller maskinella flöden som redigerat posten under den tid då den existerat i Librisdatabasen (Kungliga biblioteket 2022b). Tillsammans innebär dessa funktioner att det är lättare att spåra vilka förändringar som gjorts, vilken aktör som gjort dem, och på så vis bilda sig en uppfattning om postens kvalitet.

Beskrivningsnivåer har betydelse för CXZ-listan, den sändlista som varje LIBRIS-bibliotek har en skyldighet att bevaka. CXZ-listan beskrivs bäst som ett massutskick – en mejllista där ändringar i bibliografiska poster meddelas till bibliotek som har boken. Allmänna diskussioner och andra ändringar (till exempel av auktoritetsposter, det vill säga standardiserade namnformer), hänvisas till

MARC21-listan, en annan sändlista. Det finns tydliga regler för vilka ändringar som ska resultera i ett CXZ-meddelande. Oftast handlar det om ändringar i metadata som kan påverka bokens uppställning. (Kungliga biblioteket 2022c).

2.2.2 RDA

Katalogisering i Libris XL sker enligt de katalogiseringsregler som heter RDA (*Resource description and access*). RDA lanserades i USA 2013 och utvecklades eftersom digitaliseringen och nya elektroniska medier krävde en modernisering av de tidigare reglerna. Reglerna har anammats i stora delar av världen (Joudrey & Taylor 2018, s. 221). Rent konceptuellt hämtar RDA sitt idégodis från de tidigare amerikanska katalogiseringsreglerna AACR2, samt informationsmodeller och principer som utvecklats av biblioteksorganisationen IFLA. RDA har användarvänlighet och funktionell representation som uttalade mål, en principiell grund "...on which to build a standard that allows for the greater use of cataloger's judgment and the creation of data that is more compatible with future technologies and machine processing", (Joudrey & Taylor 2018, s. 221).

RDA har tydliga regler vad gäller alternativa informationskällor än den primära:

For books, the preferred source of information is the title page (RDA 2.2.2.2), for example. [...] If information is taken from a source outside the resource, then the cataloguer has to indicate this fact either by a note or through the use of square brackets (RDA 2.2.4).

(Lazarinis 2015, s. 118)

Katalogisatören väljer alltså ut information från titelsidan av den bok man har framför sig (om det nu är en bok), och skriver in den i det relevanta textfält som finns i LIBRIS bibliografiska post. Hämtar man informationen utanför bokens titelsida (till exempel ett förlags adress) måste informationen klamras. Om, till exempel, förlaget Norstedts adress inte finns med i den bok katalogisatören har framför sig, skrivs utgivningsorten i RDA ut "[Stockholm]" och inte "Stockholm".

Reglerna för RDA finns tillgängliga via webbplatsen *RDA Toolkit*, tillgänglig för offentligt finansierade LIBRIS-bibliotek via Kungliga bibliotekets prenumeration. Men i svenska sammanhang används ofta en annan webbplats.

2.2.2 Metadatabyrån

Metadatabyrån är en webbplats i Kungliga bibliotekets regi, som har översatt och tolkat de regler som finns i RDA Toolkit till en miljö mer anpassad för katalogisering i LIBRIS. Webbplatsen ersätter det som tidigare kallades *Katalogisatörens verktyglåda* och innehåller "nationell praxis och anvisningar inom metadata och katalogisering" (Kungliga biblioteket 2023b). Detta inkluderar

”anvisningar för katalogisering enligt RDA” och exempel från katalogisering i LIBRIS XL (ibid.). Dessutom finns utbildningsmaterial och länkar till databaser och tjänster som på olika vis stöttar i katalogarbetet. Bland utbildningsmaterialet finns powerpoints och instruktionsfilmer som KB släppt på YouTube, och bland de tjänster och webbsidor som länkas till hittar vi (bland andra) WebDewey, VIAF, RDA Toolkit, Svenska ISBN-registret (Kungliga biblioteket 2023c; Kungliga Biblioteket 2023d).

3. Tidigare forskning

Detta kapitel inleds med en översikt där forskning om informationssökning presenteras, för att sedan gå vidare till en genomgång av forskning som handlar om bibliotekariers informationspraktik. Kapitlet avslutas med tidigare forskning om katalogisering, både inom den svenska kontexten med LIBRIS, och forskning bedriven utomlands.

3.1 Att söka efter information – en översikt

Informationsbeteende eller informationspraktik (motsvarande engelskans *information behaviour* respektive *information practices*) är ett forskningsfält inom biblioteks- och informationsvetenskapen som behandlar hur människor hittar, värderar och använder information och informationskällor. Därtill finns ett tredje fält, informationssökning (*information retrieval*), som forskar på relationen mellan sökare och informationssystem.

Inom forskningsfältet har det historiskt funnits en spänning mellan en behavioristisk och socialkonstruktivistisk syn på informationssökande, som antyds i begreppen informationsbeteende respektive informationspraktik. I dagsläget tycks begreppet informationspraktik cementerat sin ställning i de nordiska länderna och Australien (Lindberg 2015, s. 34). Tre svenska avhandlingar (Lindh (2015), Pilerot (2014) och Lindberg (2015)) skrivna inom ämnet i närtid föredrar alla att tala om praktik framför beteende. Det som utmärker informationspraktik, enligt Reijo Savolainen (2007), är att det “shifts the focus away from the behavior, action, motives, and skills of monological individuals. Instead, the main attention is directed to them as members of various groups and communities that constitute the context of their mundane activities.”

Vad gäller forskningsobjekt finns det, något tillyxat, två förgreningar inom fältet (McKenzie 2003, s. 20). Å ena sidan verk som hanterar informationssökning inom det professionella eller akademiska livet, som till exempel Carol Kuhlthaus (1991) artikel ”Inside the Search Process: Information Seeking from the User’s Perspective” eller Olof Sundins (2003) avhandling *Informationsstrategier och yrkesidentiteter: en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation* och å andra sidan texter som hanterar vardagligt informationssökande (på engelska: *Everyday Life Information Seeking*, ELIS), till exempel artiklar av Reijo Savolainen (2009) och Pamela McKenzie (2003a). Min uppsats kommer att

fokusera på informationssökning inom yrkeslivet, och därmed tillhöra den förstnämnda förgreningen. Medan forskning inom ELIS ofta betonar det sociala sammanhanget och därmed kanhända i högre grad lockas av begreppet praktik framför beteende, finns det ingen tydlig preferens för begreppet informationsbeteende inom forskningen om yrkesgruppers informationssökning. I stället handlar det i hög grad om olika idétraditioner och beror mycket på vilket land som forskningen bedrivits i.

Inom båda inriktningarna – informationspraktik såväl som -beteende – har forskare skapat olika modeller för att beskriva hur informationssökandet går till och de kognitiva, sociala och/eller känslomässiga aspekter som associeras med det. Både modeller och teorier är ”simplified versions of reality” (Case & Given 2016, s. 143), men modeller hanterar ofta mer konkreta problem och visualiseras ofta genom flödesscheman eller diagram. En mer fullständig genomgång finns i Case & Given (2016, ss. 141–175), men några kan kortfattat nämnas här: Krikelas och Kuhlthaus modeller betonar osäkerhet (*uncertainty*) som en drivande del i sökprocessen. För Krikelas var osäkerhet förknippat med själva definitionen av information och informationsbehov: ”Information was understood as ’any stimulus that reduces uncertainty’, while ’need’ was defined as a ’recognition of the existence of this uncertainty in the personal or work-related life of an individual.’” (Savolainen 2008, s. 43). Både Krikelas och Kuhlthaus modeller brukar räknas till informationsbeteende snarare än informationspraktik. Inom informationspraktik kan i stället modeller som Savolainens (2008, ss. 64–66) och McKenzies (2003a) nämnas. Mycket kortfattat kan Savolainens modell sägas försöka kombinera både individens erfarenhet, dess sociala och kulturella sammanhang (och även kontextuella faktorer så som tidsbrist), tillsammans med tydliga handlingar så som informationssökande, -användande och -delande. McKenzies modell, å andra sidan, inkluderar både ett mer aktivt, målmedvetet sökande efter information och slumpmässiga upptäckter, det vill säga serendipitet.

Informationssökning online

När vi talar om sökning idag menar vi i regel att söka efter information online, via sökmotorer, framför allt Google, men även Bing, DuckDuckGo eller Baidu. Dessutom har många webbplatser egna sökverktyg för att förenkla navigering mellan webbplatsens olika sidor, och varje webbläsare som Chrome eller Edge är i sin tur utrustad med ett eget sökverktyg som navigerar den aktuella webbsidan. Sökverktyg tar dig från det indexerade internet till webbplatsen vidare till webbsidan och slutligen till stycket och meningen som beskriver det du vill veta. Sökning är alltså en väsentlig, integrerad del av att navigera webben. Att sökning

blivit vida tillgängligt och ett ständigt närvarande vardagligt inslag har frammanat många olika beskrivningar: Siva Vaidhynathan talar om "Googlifieringen av allt", medan Alexander Halavais talar om "sök motorsamhället" och Geert Lovink om "frågans samhälle" (Haider & Sundin, s. 22, min översättning).

En effekt av denna utveckling är att ovanstående sannolikt redan är bekant för läsaren. Det väsentliga i sammanhanget är: Att sökning är allestädes närvarande i våra liv leder till att sökmotorernas roll i utförandet av arbetsuppgifter blivit en relevant fråga för många yrkesgrupper, däribland bibliotekarier.

3.2 Bibliotekariers informationspraktik

Det har inte gjorts mycket forskning på bibliotekariers informationspraktik, noterar Ola Pilerot i ett konferensbidrag till Mötesplats Profession (Pilerot 2018). Jenny Lindbergs avhandling *Att bli bibliotekarie: Informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier* (2015), som kan betraktas som ett undantag till regeln, påpekar samma sak: "Med tanke på den centrala roll informationssökning spelar i bibliotekariers yrkesutövning är det värt att notera att gruppens informationssökning hittills sällan analyserats eller problematiserats i den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen" (Lindberg 2015, s. 36).

Däremot har, som tidigare nämnts, andra yrkesgruppers informationspraktiker varit föremål för forskning. Exempel på detta är Ola Pilerots avhandling om forskare (2014), samt Sundins tidigare nämnda avhandling om sjuksköterskor (2003).

I både Lindbergs och Sundins avhandlingar (2015, s. 43; 2003, s. 36) används även sociokulturell teoribildning. Sociokulturell teori är inte detsamma som informationspraktik eller helt synonymt med en socialkonstruktivistisk syn på kunskap, utan en teoribildning inom pedagogiken, rotade i den ryske teoretikern Lev Vygotskijs (1896-1934) författarskap. Det sociokulturella perspektivet förutsätter att vår "förståelse och vårt kunnande är tidsmässigt, kulturellt och socialt *situerade* storheter" (Lindberg 2015, s. 44), och att det som analyseras i en given studie "bör förstås i relation till sina sociala och kulturella sammanhang" (ibid. s. 43). "Människor", skriver Sundin (2003, s. 38), "agerar i sociala praktiker genom att använda dess redskap, som utgör såväl resurser som begränsningar för handlande". Den bok som i svenska sammanhang sammanfattar denna teoribildning är Roger Säljös *Lärande i praktiken* (2010).

Denna uppsats kommer – trots att den också är socialkonstruktivistiskt präglad – inte använda sig Säljörs forskning i någon större utsträckning, utan vänder sig i stället till praktikteori och Etienne Wengers begrepp praxisgemenskaper. Detta eftersom (till skillnad från Lindbergs och Sundins avhandlingar) det inte förekommer någon analys av förhållandet av katalogisatorers yrkesidentitet i denna uppsats. Ämnet i denna uppsats är alltså inte hur bibliotekarier *blir* katalogisatorer (alternativt hur nyutexaminerade studenter blir bibliotekarier genom katalogisering). I stället är uppsatsämnet, som tidigare nämnts, mer fokuserat på katalogisatorernas praktik, relationen till information och andra bibliotek inom LIBRIS-nätverket.

3.3 Forskning om katalogisering & LIBRIS

3.3.1 LIBRIS

Trots samarbetets omfattning är det skralt om forskning om LIBRIS i allmänhet och arbetsprocessen för katalogisering i LIBRIS i synnerhet. En sökning i LIBRIS på ämnesordet LIBRIS ger 70 träffar, en del irrelevanta, och endast 20 träffar publicerade efter millennieskiftet (Kungliga biblioteket 2023e). Det finns några undantag. Ett är avhandlingen *Det datoriserade biblioteket: maskindrömmar på 70-talet*, skriven av Lena Olsson (1995) och redan citerad i ovanstående bakgrundskapitel. På magisternivå finns uppsatsen *LIBRIS och biblioteken: En studie av möjligheterna till biblioteksinflytande över LIBRIS-systemet från 70-tal till nutid*, skriven av Malin Pennlöv (2004). Ett centralt tema som lyfts fram i både Olssons avhandling och Pennlövs uppsats är oron för centralstyrning samt spänningen mellan det nationella och lokala (Olsson 1995, s. 80; Pennlöv 2004, s. 87). Den nya datatekniken innebar att en viss nivå av enhetlig standard krävdes av biblioteken som katalogiserade i LIBRIS, men KB och Statskontoret möttes av misstänksamhet från mindre aktörer. I utredningar och remissvar menade instanser utanför KB att ”enhetliga katalogiseringsregler” hade ”inkräktat på katalogiseringsavdelningarnas frihet” (Olsson 1995, s. 80). I diskussionerna som fördes ser man hur tekniken ”indirekt hotade att åstadkomma en centralstyrning av biblioteken och minska självständighetsgraden i en av de mest omhuldade arbetsuppgifterna, nämligen katalogiseringen.” (ibid. s. 81).

Annars ger LIBRIS-samarbetet sig till känna främst genom olika rapporter, styrdokument, instruktionsmaterial eller festskrifter. Flera av dessa har redan citerats: Bodil Gustavssons rapport *Bokens väg i nya banor, Att bryta ny MARC*, skriven inför LIBRIS 40-årsdag, samt Linköpings universitetsbiblioteks *Ett*

bibliotek i takt med tiden: Linköpings universitetsbibliotek 50 år. Tillsammans ger de en gedigen bild över den nationella databasen uppstart på 1970-talet, och inblickar i LIBRIS-arbetet under 2000-talets första två decennier.

3.3.2 Katalogisering

På kandidatnivå har det genomförts en uppsats på samma ämne som mitt eget: *Katalogisering i LIBRIS XL: En studie om katalogisatorers praktik, kunskap och lärande*, skriven av Sara Lindström Rova vid Högskolan i Borås. Uppsatsen ligger närmare lanseringen av webbplattformen LIBRIS XL i tid, och lägger mycket fokus på hur katalogisering går till i det då nya gränssnittet som precis lanserats. För att beskriva kunskapssamlade och informationshämtning talar Lindström Rova i stället om *lärandegemenskaper* (sociala eller materiella situationer där kunskap förmedlas eller inhämtas) och *repertoar* (vidden av en persons kunskap). Termerna är hämtade från Clarke och Dobreski (2019) och Diao (2018).

Diaos artikel är en innehållsanalys som fokuserar på katalogisatorers omdöme (*judgment*, min översättning), så som det framställs i 159 artiklar från 1980 till 2016 (Diao 2018, s. 7). Katalogisatorers omdöme har också analyserats i en avhandling av Richard Lee Hasenyager (2015), då i relation till ett nationellt prov i RDA-katalogisering som genomfördes i USA 2010. Hasenyager analyserade katalogisatorernas omdöme genom teorin *bounded rationality*, som menar att vår förmåga att fatta beslut begränsas av tid och kognition (*time* och *cognition*, min översättning, Hasenyager 2015, s. 6). Enligt denna teori bör bättre utbildning och erfarenhet tillsammans med mer tid resultera i bättre omdöme och bättre katalogposter, men Hasenyager medger att studien varken lyckas bevisa eller vederlägga detta (ibid, s. 170, s.181). Diao, å andra sidan, skapar utifrån sitt material fem konceptuella beskrivningar av katalogisatorernas omdöme:

1. Catalogers' judgment is situational.
2. Catalogers' judgment is subjective, but is expected to be rational and good.
3. Catalogers' judgment is subjective, but it operates in conjunction with the familiarity of local policies and cataloging standards, deviating approaches, and individual knowledge.
4. Catalogers' judgment can be developed and improved through collective efforts.
5. Catalogers' judgment could be a misjudgment.

Diao (2018, s. 14)

I artikeln av Clarke och Dobreski (2019), så betraktas katalogisering som en form av design, där katalogisatorer fattar kreativa beslut om bästa sättet att representera information, och baserar dessa beslut på sin *repertoar*. Denna repertoar baseras på

primärkällan, andrahandskällor på nätet (däribland Wikipedia, Amazon, Google), och katalogisatörens erfarenhet. I konklusionen beskriver forskarna vilka resurser som katalogisatorerna i studien använt:

Within the general activities of original and copy cataloging, catalogers drew on their repertoire during all aspects of their work processes, which included descriptive cataloging, subject cataloging, classification and name authority work. During these tasks, they relied on previously created records, personal documentation, local institutional knowledge and their own memories in assigning various elements of metadata, particularly subject and classification information.

Clarke & Dobreski 2019, s. 1185

Slutligen har det bedrivits forskning i många andra länder om katalogiseringsmetodik och kunskapsdelning mellan katalogisatorer, ofta i koppling till lanseringen av RDA. Som exempel kan tre studier nämnas: Long (2018) om RDA:s implementation bland katalogiserande folkbibliotekarier i USA; Çakmaks studie från 2019 som handlar om katalogiseringspraktik vid turkiska universitetsbibliotek (Çakmak 2019); och Omekwu (2008), som utforskar traditionella och framväxande roller för katalogisatorer i ett globalt informationsnätverk, med särskilt fokus på elektroniskt material.

Dessa studiers slutsatser visar på olika fenomen. Long visar bland annat på frustration bland folkbibliotekarier över RDA:s otydlighet och dess medföljande instruktionsmaterial, som RDA Toolkit. Çakmaks studie, å andra sidan, visar att bibliotekarierna vid akademiska bibliotek i Turkiet är splittrade mellan huruvida de föredrar primär- eller sekundärkatalogisering, samt att de vänder sig till vissa, betrodda källor vid sekundärkatalogisering, däribland Library of Congress och det välrenommerade Bogaziçi University Library i Istanbul. Omekwu, avslutningsvis, definierar 15 olika roller för katalogisatorer i den nya, globala informationsmiljön. Några av de roller som har relevans för denna studie är de där katalogisatoren ses som en ”knowledge authenticator”, ansvarig för ”content management” samt kunnig inom ”web mastery” (Omekwu 2008, s. 195f). Dessa indelningar visar att katalogisatorer måste lära sig värdera information som tillförlitlig eller ej (authenticator), skapa goda förutsättningar för att söka och hitta information genom kvalitetsmässiga bibliografiska poster (content management), och lära sig bemästra webbens sökmotorer och akademiska webbsidor (web mastery).

4. Teori

4.1 Praktikteori & praxisgemenskaper

4.1.1 Praktikteori

Den mänskliga verksamhet som kan fångas inom begreppet *praktik* är vid och omfattande. Samtidigt finns det inte någon allmänt accepterad definition av vad en praktik *är*, och den som vill precisera begreppet får vända sig till flera olika teoretiker. Som tidiga influenser till praktikteori brukar namn inom filosofi, sociologi och kulturteori som Bourdieu, Giddens, Heidegger och Wittgenstein nämnas (Shove, m.fl. 2012, s. 4; Cox 2012, s. 177). Därefter har andra teoretiker utvecklat teorin, däribland Theodore Schatzki. Andreas Reckwitz, som uttolkat Schatzkis *The Practice Turn in Contemporary Theory* definierar praktik som:

a routinized type of behaviour which consists of several elements, interconnected to one other: forms of bodily activities, forms of mental activities, 'things' and their use, a background knowledge in the form of understanding, know-how, states of emotion and motivational knowledge.

Reckwitz 2002, s. 249

Etienne Wenger, som vi kommer återvända till senare i denna uppsats, betonade att praktiker är något som görs och som skänker en mening: "The concept of practice connotes doing, but not just doing in and of itself. It is doing in a historical and social context that gives structure and meaning to what we do. In this sense, practice is always social practice." (Wenger 1998, s. 47). I Shove, Pantzar & Watson (2012, s. 22f) lyfts tre skilda begrepp som tillsammans sägs utgöra en praktik: *material*, *competencies*, och *meaning*. Förenklat handlar det om de ting och objekt samt infrastruktur som används, den kunskap som krävs för att utnyttja dem, och den sociala betydelse som arbetet har och skänker deltagarna.

Inom akademien används praktikbegreppet inom allt från sociologi och filosofi till utbildningsteori, organisationsteori och vetenskaps- och teknologistudier (Pilerot m.fl. 2017). Två artiklar, Cox (2012) samt Pilerot, Hammarfelt och Moring (2017), bidrar med litteraturöversikter om praktikteori i en biblioteks- och informationsvetenskaplig kontext. Pilerot, m.fl. (2017, s. 4) skriver att praktiker skapar regler och normer; kommer till uttryck genom "bodily skills, and strongly related to language and tacit knowledge". Praktiker betonar även sociala dimensioner framför psykologiska, biologiska och/eller ekonomiska. De fortsätter:

A prominent feature of practices according to Nicolini and Monteiro (in press) is that they are composed of activities which are oriented towards ends. They also highlight that practices are normatively infused and exist in configurations – e.g. knots and assemblages (Engström 2008; Latour 2005) – maintained by collectives. Moreover, practices are situated in time and space and are set in specific material arrangements, which comprise inconsistencies and tensions and contain spaces for both collective and individual agency.

(Pilerot m.fl. 2017), s. 4

För att ställa ovanstående citat i relation till min uppsats, skulle man kunna förstå kollektiv som allt från LIBRIS-samarbetet i stort till enstaka katalogiserande arbetsgrupper. Att praktiker är bundna i tid och rymd säger kanhända sig självt, men denna bundenhet skapar också särskilda materiella situationer (till exempel den digitala plattformen Libris XL eller det fysiska kontor där katalogisatorerna arbetar, med mera) och de spänningar och utrymmen för individuellt och kollektivt handlande som dessa situationer uppbringar.

Med dessa olika definitioner i åtanke kan vi identifiera gemensamma nämnare: Praktiker är sammansättningar av fysiska och mentala handlingar som sker i en given situation, som på ett växelverkande sätt påverkar och påverkas av situationens materiella förutsättningar och historiska bakgrund. Denna växelverkan är, åt båda håll, normerande och meningsskapande, men inte deterministisk; det finns inom den utrymme för individuell och kollektiv handling och omförhandling.

4.1.2 Informationspraktik vs katalogiseringspraktik

Informationspraktik, eftersom det härstammar från praktikbegreppet, kämpar också med viss konceptuell inringning. I kapitlet om tidigare forskning har jag redogjort för skillnaden mellan informationspraktik och informationsbeteende, där fördelen med den förstnämnda är att den förflyttar fokus från individen till sammanhanget. Reijo Savolainen föreslår en tentativ definition: "information practice may be defined as an umbrella concept that qualifies the ways in which people seek, use, and share information in work-related and non-work contexts." (Savolainen 2008, s. 37).

Ordet *use* ovan är viktigt. Det bör påpekas att informationspraktiker också berör hur information används eller bearbetas, vilket gör att distinktionen mellan en så kallad "katalogiseringspraktik" och en informationspraktik blir flytande. Detta är ännu ett exempel på det som tidigare nämnts, nämligen praktikteorins slippighet vad gäller avgränsningar och definitioner, inte bara vad som ska och inte ska ingå i en praktik, utan även mellan olika praktiker: "One of the problems with applying practice theories is defining where one practice ends and another starts[...]in the modern world most practices are integrated with others. For example, the practice

of shopping is dependent on transport and banking systems etc.” (Cox 2012, s. 183). Detta, fortsätter Cox, kan i sin tur innebära vissa problem vid empiriinsamling (ibid.)

Ett sätt att förstå det hela är att se informationspraktiken som en beståndsdel av katalogiseringspraktiken. Till exempel genom att se sökandet efter rätt stavning på ett författarnamn som en skild praktik från skapandet av den bibliografiska post där namnet ska användas. Ett annat att se på saken är att se skillnaden som främst semantisk: Enligt detta synsätt är katalogiseringspraktik en sorts informationspraktik, men begreppet används främst när handlingen *att katalogisera* är i fokus. Informationspraktik, emellertid, används i sammanhang där *sökandet efter och hämtandet av information* är det mest relevanta. Men återigen – skillnaden blir främst semantisk och inte teoretisk. Även i en ”renodlad” katalogiseringspraktik skulle du tvingas söka efter information, inte minst i primärkällan.

Detta sistnämnda (och något mer pragmatiska) synsätt är det jag tänker använda mig av i denna uppsats. Eftersom båda begreppen används i litteratur som återges här har jag valt att jag använda båda termerna där det är nödvändigt. När jag själv fått välja har jag dock valt att använda begreppet informationspraktik.

4.1.3 Praxisgemenskaper och praxisnätverk

På 1990-talet myntar Etienne Wenger och Jean Lave begreppet *communities of practice*, på svenska *praxisgemenskaper* (Savolainen 2007, s. 120; översättning hämtad från Sundin 2003, s. 41) och i en senare bok av Wenger, *Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity* (1998), utvecklar Wenger begreppet och undersöker praxisgemenskapen bland anställda på ett sjukförsäkringsbolag i USA.

Wengers bidrag till praktikteori är alltså en betoning av den sociala gemenskapens roll för individers lärande och meningsskapande. Han definierar tre karaktäristika som källor för gemenskap (”source of community coherence”, Wenger 1998 s. 82). De tre är: *mutual engagement*, det vill säga att individer är praktiskt inbegripna i en syssla tillsammans; Meningen eller betydelsen av denna syssla är något de måste förhandla om sinsemellan och bildar på så vis ett gemensamt uppdrag, *joint enterprise*, vilket skapar ett ömsesidigt förpliktigande till regler och målsättningar; Och slutligen, *shared repertoire*, en delad repertoar, dvs. att de har snarlika arbetssysslor som är begripliga för varandra (jfr ovannämnda Clarke & Dobreski 2019). Användandet av ordet *community* eller gemenskap kritiseras ibland på grund av dess ”positive overtones”, det vill säga en antydning om att begreppet fordrar en sorts enighet, men Wenger poängterar att så är inte fallet (Cox 2012, s. 180). Det

som dock uppstår är, som redan nämnts, ett sorts delat, ömsesidigt ansvar till överenskomna spelregler ("shared accountability", Wenger 1998 s. 81). Cox talar också (i en sammanfattning av Schatzki) om hur praktiker, inte minst dess förmåga att skapa en situation där en person kan ställas till svars inför ett delat, överenskommet tillvägagångssätt, formar människors beteenden:

Actors operate within expectations or 'the accountability of a shared way of doing' [5, p. 277] set up in a practice. Thus, for example, in the practice approach, 'practices, rather than individual desires, we might say, create wants' [9, p. 137]. Structure is experienced via pre-given, but potentially malleable, somewhat indeterminate social practices.

Cox 2012, s. 177

Det finns en teoretisk komplikation vad gäller att begagna sig av begreppet praxisgemenskaper för att beskriva katalogisatörers arbete inom LIBRIS-nätverket, då begreppet utformades för att beskriva förhållandena på en enskild arbetsplats. Då de flesta katalogisatörer ingår i arbetsgrupper på sitt lokala bibliotek vore det relativt oproblematiskt att applicera begreppet för att fånga det lokala arbetet. Men hur göra med det nationella samarbetet?

Wengers bok kom ut 1998, ett årtionde innan Web 2.0 och de teknologiska förändringar som sker i samband med detta, men likafullt en tid påverkad av internet och globalisering: "There is a widespread assumption [...] that the history of modern times involves a transition from local communities to global societies. From that perspective, the concept of community of practice and the local character of mutual engagement may seem obsolete" (Wenger 1998, s. 131). För att binda samman flera praxisgemenskaper i större och mer diffust sammanhållna aktörer, föreslog Wenger att använda begreppet *constellations of practice* (Wenger 1998, s. 126f). Allt från den globala ekonomin och stora städer till större företag, kontor och skolor kan ses som exempel på praxiskonstellationer.

Praxiskonstellationer har inte haft samma genomslag som Lave & Wengers mer kända begrepp, som fortsätter att användas i interneteran. Murillo (2011) erbjuder en genomgång av litteratur som applicerat praxisgemenskaper eller snarlika begrepp på onlinegemenskaper. I dessa fall kan man tala om *virtual communities of practice*, men även det angränsande begreppet *networks of practice*. Det senare begreppets fördel, menar Murillo, är dess "spatial extension" (Murillo 2011, s. 10). Praxisnätverk är

extended epistemic networks where practice provides a common substrate which makes them capable of effectively sharing a great deal of knowledge, even if most of their members 'will never know, know of, or come across one another' (Brown and Duguid 2001: 205).

Murillo 2011, s. 10

I detta nätverk, menar dock Murillo, finns det ”embedded communities of practice” (ibid.). Två personer som ingår i ett praxisnätverk men som jobbar på samma arbetsplats med samma arbetsuppgifter kan då ingå i en praxisgemenskap.

Jag tror att både analysen och läsaren hjälps av att uppsatsen begränsar sig till ett begrepp om det är möjligt; därför kommer jag främst att begagna mig av praxisgemenskaper, då det är det överlägset mest etablerade begreppet. Med ovan diskussion vill jag dock visa att det finns en forskningstradition, som går tillbaka till Wengers praxiskonstellationer, där man talar om praxisgemenskaper som sträcker sig bortom det lokala, däribland över nätet.

4.2 Kognitiva auktoriteter

I sin bok *Second-hand knowledge: An inquiry into cognitive authority* som kom ut 1983, myntar Patrick Wilson begreppet *kognitiv auktoritet*. Wilsons begrepp bygger på idén att allt som vi inte personligen erfarit är i stället uppfattningar som vi tillägnat oss baserat på information från andra människor – men vi värderar denna information på olika sätt, beroende på vem som är avsändaren: ”Some people know what they are talking about, others do not. Those who do are my cognitive authorities” (Wilson 1983, s. 13). Kognitiva auktoriteter är alltså människor (men även institutioner eller organisationer) som påverkar vårt tänkande. ”One of his key ideas is that an information source can be considered cognitively authoritative, if it is able to influence people’s thoughts, due to its perceived trustworthiness and credibility.”, skriver Savolainen (2022, s. 1).

Pamela McKenzie (2003b, s. 263f) lyfter fram flera aspekter från Wilsons bok. För det första är kognitiva auktoriteter en relation mellan två personer. Ingen, menar Wilson, kan vara en auktoritet på egen hand. Auktoritet ”is a relationship involving at least two people.” (Wilson 1983 s. 13). Inte heller är en kognitiv auktoritet nödvändigtvis en expert: Om du är en expert men ingen erkänner din expertis inom ditt valda ämne, har du ingen auktoritet att tala om. För det andra, har kognitiv auktoritet inte ett absolut värde, utan är snarare ”a matter of degree; one can have a little or a lot of it” (ibid.). Av detta följer det tredje, nämligen att kognitiva auktoriteter är begränsade till vissa fält, och betraktas inte som auktoriteter utanför dessa (ibid. s. 19). En kognitiv auktoritet inom ett fält ses inte nödvändigtvis som trovärdig inom ett annat. Den fjärde aspekten har tidigare nämnts: Kognitiva auktoriteter är ett sorts inflytande, någon/något som påverkar vårt tänkande. Det kan påpekas att även de som *inte* är kognitiva auktoriteter självfallet också utövar

inflytande över våra tankar, men ”cognitive authority is influence on one’s thoughts that one would consciously recognize as proper” (Ibid, s. 15).

”According to Wilson”, skriver Savolainen (2008, s. 151) “cognitive authority has two major components, namely competence and trustworthiness”. Dessa två komponenter, tillit (trustworthiness) och kompetens (competence), skapar tillförlitlighet (credibility). För att konkretisera ytterligare kan man föreställa sig ett par frågor: Är personen ärlig och agerar utan baktankar? Gör personen korrekta observationer och följdriktiga undersökningar? Om svaret är ja på båda frågorna är personen sannolikt en kognitiv auktoritet för just dig. Därmed är hen också tillförlitlig (Wilson 1983, s. 15).

Även organisationer kan vara kognitiva auktoriteter, och utövar denna auktoritet genom sina anställda, oberoende av vilka egenskaper dessa personer besitter (Wilson 1983, s. 81). Däremot kan en organisations status som kognitiv auktoritet dala. Att vara en kognitiv auktoritet är ingen naturlag, och kan gå förlorad, och konsekvenserna för detta ser annorlunda ut beroende på om det är en relation mellan individer eller mellan en individ och en organisation. Om en anställd vid en institution begår flagranta fel eller misstag som blir vida uppmärksammade, kan det få konsekvenser utöver personen som begått felet; det kan skada institutionens rykte (ibid. s81f).

Kognitiv auktoritet handlar inte heller enbart om ”hård fakta”, det vill säga information där det finns ett svar som är rätt eller fel, utan även åsikter. När det gäller öppna frågor, där det finns flera aktuella men motstridiga svar försöker vi väga dessa svar mot varandra. I en sådan situation försöker vi förlita oss på våra kognitiva auktoriteter – vi vill veta vad de skulle göra i vår situation (Wilson 1983, s. 17f). Samma sak gäller vid kritisk värdering. Wilson skriver (i ett kapitel om konstkritik och kunskapproduktion):

We are likely to rely most on our cognitive authorities when we need advice on questions of value. We need to know who is doing good work and who is doing bad work; what is worth giving our attention to [...] and what we should do and strive for”.

Wilson 1983, s. 108

Subjektiviteten i begreppet är lite grann poängen, och förklarar kanske varför begreppet använts inom forskning om källkritik och informationssökning. Sundin (2003) använder begreppet i sin avhandling om sjuksköterskors informationsstrategier, och påpekar där att ”[o]rdet *kognitiv* i *kognitiva auktoriteter* är dock något motsägelsefullt valt eftersom Wilson med begreppet försöker tydliggöra betydelsen av andra aspekter än de rent kognitiva när kunskapens värde

diskuteras” (Sundin 2003, s. 31). Andra exempel på studier som använder begreppet är McKenzies (2003b) studie om gravida kvinnor, där kvinnornas bedömningar av kognitiva auktoriteter ställdes i relation till deras egna levda erfarenhet; Savolainens *Everyday Information Practices* (2008, s. 149-165), där det används för att förstå människors känsla av tillit till olika typer av mediala avsändare, så som nyhetstidningar, TV, radio och internet; och Rieh (2002), som bad deltagare i en studie bedöma informationskvalité och kognitiv auktoritet i källor på internet. Avslutningsvis kan den litteraturstudie som Savolainen gjort om kognitiva auktoriteter och maktstrukturer nämnas. Det finns ett uppenbart samband mellan makt och kognitiv auktoritet, vilket Wilson påpekar (1983, s. 129). En rent statisk ”kognitiv auktoritet” är svår att försvara, i en värld där informationsinhämtning sker i sociala medier, eftersom andra egenskaper anses tillförlitliga än de traditionella (Savolainen 202, s. 10). Samtidigt skriver Savolainen att ”expert power” fortfarande är en konstituerande del av kognitiva auktoriteter. Detta betyder att en del källor anses tillförlitliga baserat på den kunskap de anses besitta (genom akademiska intyg, till exempel) och den tillit man känner till dem, och inte för något enskilt argument som källorna förfäktar eller isolerad fakta som de tillhandahåller (Savolainen 2022, s. 10f).

Sammanfattningsvis kan sägas att kognitiva auktoriteter är personer eller institutioner vars omdöme vi litar på, av anledningar som kan ha att göra med allt från relationella till institutionella skäl. Men vi litar också på dessa auktoriteter inom olika områden. Vi kanske litar på våra vänner när det gäller levnadsråd, men inte när det gäller att reparera vår bil, då vi hellre vänder oss till en bilmekaniker. För våra ändamål i denna uppsats kan kognitiva auktoriteter förstås som allt från respondenternas medarbetare till expertinstanser som Kungliga biblioteket.

4.3 Sammanfattning – att kombinera två teoretiska perspektiv

De två teoretiska perspektiv som anläggs i denna uppsats, varav ett (praktikteori) är baserat på socialkonstruktivistiskt idégods, och det andra på biblioteks- och informationsvetenskapligt dito, kommer att användas för att undersöka LIBRIS-samarbetet som social och materiellt specifik situation. Idétraditionerna undersöker dock två olika dimensioner av detta samarbete: Praktikteori och praxisgemenskaper används för att förstå om och i så fall hur LIBRIS-samarbetet ger mening åt katalogisatörens vardagliga arbete och hur de förstår sin uppgift, samt vilken repertoar de delar sinsemellan. Kognitiva auktoriteter, å andra sidan, belyser vilka informationskällor – personer så väl som organisationer – som katalogisatörerna betraktar som trovärdiga nog att luta sig mot i sina katalogiseringsbeslut. Dessa

teoretiska perspektiv har valts för de ger olika infallsvinklar i materialet, men kombinationen av dem kan också leda till insikter. Som ett teoretiskt exempel kan vi ta en grupp katalogisatörer på ett universitetsbibliotek (praxisgemenskapen) som har vissa konkreta uppfattningar om huruvida en utländsk databas är tillförlitlig källa (kognitiv auktoritet).

5. Metod

5.1 Diskussion kring metodval

Inom den vetenskapliga forskning som fokuserar på sökandet efter information finns det en lång tradition av att använda intervjun som metodval. Det är en "ubiquitous method", som ofta används tillsammans med andra metoder (Case & Given 2016, s. 242). Intervjun är flexibel, kan vara i lång- eller kortform, eller som ett moment inom diskurs- eller domänanalys. Bland de texter som redan citerats använder flera sig av semistrukturerade intervjuer, bland andra McKenzie (2003a), Sundin (2003) och Lindberg (2015). Genom intervjumetoden strävar forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap efter att fånga empiriska upplevelser av det informationssökande som människor utövar i deras yrkesutövning och/eller vardag.

När det gäller att fånga praktiker, å andra sidan, är det ett metodval som inte är helt utan komplikationer. Som Alvesson & Sköldbberg skriver, "kan människors förmåga att beskriva sin inre verklighet eller sina yttre förhållanden inte tas för given" (Alvesson & Sköldbberg 2017, s. 329). Samma sak konstaterar Ahrne & Svensson (2022, s. 77): Man "kan inte ta för givet att människor gör vad de säger". Och Roger Säljö (2010, s. 115) i en forskningsmetodisk kommentar, skriver att

Vad vi får reda på genom att ställa en fråga i en intervju är just vad individen – i den aktuella situationen och givet de villkor man uppfattar gälla – finner rimligt och önskvärt att säga och/eller vad man i hastigheten kommer på. Det som sägs måste också förstås som ett uttryck för att människor i allmänhet uppfyller de kommunikativa kontrakt som gäller för social interaktion. Dessa säger bland annat att om man får en fråga, så svarar man.

Även om det uttrycks på olika sätt är det, som författarna ovan gärna påpekar, ganska självklart: Hur en person upplever att de utför sitt arbete kan skilja sig från deras reella arbetspraktik, vilket innebär att det i en intervjusituation inte är helt säkert att man fångar arbetet, utan enbart respondentens bild av det.

Trots detta menar forskare att intervjuer kan användas för att samla in empiri om praktiker. Ett sådant tillfälle vore om forskaren antar ett dialektiskt perspektiv, där man intresserar sig för hur olika praktiker interagerar och skapar olika subjektiva positioner (Pilerot, m.fl 2017). Målet skulle då vara att ta reda på olika subjekts maktpositioner inom praktikerna. Andra är mer välvilligt inställda till metoden generellt. Dessa forskare är mer inspirerade av etnografi, och ser språk som en diskursiv aktivitet, en sorts ingång till praktikens kärna (ibid.). Min uppsats bygger på detta perspektiv, som då ser språkliga redogörelser som ett sätt att steg för steg ringa in en praktik.

På grund av de brister som intervjun har som metodval brukar den kombineras med åtminstone en annan metod. Det finns tre andra metodval som jag övervägt som komplement eller alternativ till kvalitativa intervjuer: Observationer, dagbokföring och textanalys. I slutändan har jag dock valt bort alla tre och kommer nedan att resonera om varför.

Observationer är den metod som vissa forskare rekommenderar för att fånga praktiker (Pilerot m.fl. 2017). Observationer delar några svagheter med intervjuer, eftersom ”människor som inte vill bli observerade kan gömma sig för forskaren på många olika sätt”, och i båda metoderna ”finns problemet med vad en utsaga egentligen betyder” (Ahrne & Svensson 2022 s. 165; ibid. s. 77). Att komplettera intervjuerna med observation vore ett alternativ, men jag har valt bort det av praktiska skäl. LIBRIS-samarbetet involverar bibliotek i hela Sverige och medan det är möjligt att spegla detta genom intervjuer via internetverktyg som Zoom eller Teams, är det logistiskt svårare och tidskrävande att genomföra observationer på andra platser i Sverige än i Skåne, där jag bor. Ett av de närliggande och i sådana fall aktuella biblioteken, är dessutom det där jag nyss arbetat som katalogisatör under en ettårsperiod, vilket sannolikt hade påverkat resultatet av observationerna. Därför tycktes det viktigare att lägga tiden på att nå fler bibliotek utspridda i Sverige.

Det andra alternativet, att be respondenterna föra dagbok, skulle eventuellt bidra till att väcka tankar om deras arbete och leda till mer eftertänksamma intervjuer. Å andra sidan blir anspråket på deltagarna i studien högre och att be dem ta denna tid från sitt arbete kan påverka deras vilja att delta i studien. Detta problem, dvs. oviljan att delta i uppsatsen, är något som observation och dagbokföring har gemensamt och som krockar med instinkten att inte ställa alltför höga krav på sina respondenter.

Det tredje alternativet, textanalys, övervägde jag längst. Genom textanalys ville jag synliggöra fall där katalogiserande bibliotekarier följde de givna katalogiseringsreglerna, och även när de avvek från dem. Tanken var att analysera det instruktionsmaterial som Kungliga biblioteket tillhandahåller via Metadatabyrån och jämföra med intervjumaterialet. Men i slutändan valde jag alltså även bort textanalys. Dels på grund av en svårighet att koppla instruktionerna till intervjumaterialet, då katalogisering av en specifik bok är svår att utvärdera utan all nödvändig information.³ Dels verkade det – med tanke på det omfattande intervjumaterialet – mindre genomförbart på grund av uppsatsens begränsade

³ I en intervjusituation är det inte heller helt säkert att respondenterna minns de relevanta detaljerna exakt.

tidsram. Slutligen fanns det ett tredje problem med denna metod: risken att hamna i en situation där jag främst ”rättade” mina informanter. I denna uppsats vill jag inte ta någon ställning till vad som är rätt eller fel sätt att katalogisera. Mitt mål är inte att fånga LIBRIS-katalogisatorerna i ett beteende som skulle ogillas av KB eller andra katalogisatorer inom LIBRIS-kollektivet, utan att ge en bild av de praktiker som finns ute på katalogiserande bibliotek. Men i de fall där en jämförelse mellan ett intervju svar och Metadatabyrån tycktes relevant, framstod det som en kritik av respondenten. I relation till det var den analytiska landvinningen mycket liten.

Sammanfattningsvis: Jag kommer i denna uppsats enbart att begagna mig av semi-strukturerade intervjuer. Målet med dessa intervjuer är att fånga praktiken på en diskursiv nivå. Med detta menas att genom respondenternas utsagor bygga en sammansatt bild av deras informationspraktik.

5.2 Urval av informanter

Målet har varit att genomföra intervjuer med 6-10 personer, gärna med omkring hälften från vardera bibliotekstyp. Avgränsning av vilka personer som varit aktuella för intervju har främst handlat om att respondenterna ska vara aktiva LIBRIS-katalogisatorer. Jag har inte bett om att respondenterna ska ha en viss nivå av erfarenhet eller utbildning.

Urvalet har gjorts med tanke på LIBRIS-kollektivets geografiska spridning. Med en viss slagsida åt storstadsregioner (städerna som biblioteken tillhör är ofta större tätorter i deras respektive kommuner) har jag valt att ta kontakt med folk- och universitetsbibliotek i Syd-, Mellan- så väl som Nordsverige. I februari 2023 skickade jag ut förfrågan till åtta bibliotek, varav fyra högskole- eller universitetsbibliotek, och fyra folkbibliotek. Samma resonemang, det vill säga det om LIBRIS-kollektivets bredd, ligger bakom beslutet att intervjua informanter vid folkbibliotek såväl som högskole- och universitetsbibliotek. Bibliotek av båda typerna är aktiva katalogisatorer i LIBRIS och en varierad grupp respondenter belyser förhoppningsvis frågan från flera olika håll.

Jag har inte valt att begränsa mig till katalogisering av någon viss medietyp, det vill säga att katalogisatorerna enbart ska hantera tryckta monografier, äldre tryck eller Tv-spel. Inte heller har jag bett om katalogisatorer som specialiserar sig på en särskild genre, dvs. facklitteratur eller barn- och ungdomslitteratur. Medan medietypen inte varierat i någon hög grad – de flesta av respondenterna katalogiserar främst eller åtminstone tryckt material, oftast monografier – kan genretyp och språk variera rätt kraftigt.

Med urvalets bredd, både vad gäller bibliotekstyp, medietyp och geografisk spridning hoppades jag samla många olika infallsvinklar och synsätt på sök- och katalogiseringspraktik. Samtidigt har jag valt att inte ta kontakt med specialbibliotek eller kommersiella aktörer som BTJ, även om det inte finns någon konceptuell eller principiell anledning som förhindrat mig från att göra det. Eftersom uppsatsens intresse handlar om LIBRIS-katalogisatorers (oavsett arbetsplats) informations- och katalogiseringspraktik har alla LIBRIS-katalogisatorer, tekniskt sett, varit aktuella för intervju. Dock finns det en tanke med att begränsa sig till universitets- eller högskolebibliotek samt folkbibliotek, och den har att göra med generaliserbarhet. Bristande generaliserbarhet ”brukar lyftas fram av kritiker som en av den kvalitativa forskningens svagheter”, (Ahrne & Svensson 2022, s. 34) och denna svaghet är värd att beakta. Med en respondentgrupp på 6-10 personer är det inte möjligt att dra alltför stora slutsatser om likheter och skillnader mellan folkbibliotek och akademiska bibliotek, och ersätts några av respondenterna med intervjupersoner från specialbibliotek eller kommersiella aktörer blir utrymmet ännu mindre. Man skulle kunna invända att en lösning i stället vore att utöka respondentgruppen till 10-15 personer, men en större grupp respondenter komplicerar uppsatsens genomförbarhet på andra sätt, inte minst i relation till tidsramen.

5.3 Genomförande

5.3.1 Semistrukturerade intervjuer

Efter godkännande av handledare och utformande av frågeformulär (se bilaga 2) skickade jag ut en intervjuförfrågan till ett flertal högskole-, universitets- och folkbibliotek i Sverige. Intervjuerna skedde på plats i två fall medan resten skedde via kommunikationstjänsten Zoom. I vissa fall har jag och respondenterna korresponderat efter intervjun via mejl, vilket gett mig ett tillfälle att ställa följdfrågor och respondenterna kan erbjuda förtydliganden eller reflektioner.

Gensvaret på mina förfrågningar blev över förväntan. Som tidigare nämnts skickade jag ut intervjuförfrågan till åtta universitets- och folkbibliotek – och från dessa fick jag tag på elva katalogisatorer villiga att genomföra en intervju.

En anledning till det stora gensvaret är insatsen från ett av de akademiska biblioteken, som skickade vidare min förfrågan inom ett internt katalognätverk, där bibliotekarier vid olika fakultetsbibliotek ingick. Efter detta valde två respondenter från ett fakultetsbibliotek att delta, utöver de två som valt att delta från

huvudbiblioteket. Jag har valt att betrakta fakultetsbiblioteket som en självständig entitet, vilket innebär att respondenter från tre akademiska bibliotek och fyra folkbibliotek deltar i studien. Två av de akademiska biblioteken föll bort; de valde antingen att inte delta eller svarade inte på min förfrågan. Båda av dessa låg i norra Sverige.

De bibliotek där respondenterna arbetar ligger i Skåne, Västra Götaland, Stockholm, Västmanland och Västerbotten. På individnivå är fem anställda på högskole- eller universitetsbibliotek medan sex av respondenterna är anställda på folkbibliotek. Nedan följer en sammanställning. Jag har valt att ge dem könsneutrala namn, skriva ut bibliotekstypen på det bibliotek där de arbetar, och skriva ut deras erfarenhet. Vad gäller deras utbildning är samtliga utbildade bibliotekarier som har avlagt examen vid antingen Borås högskola eller Lund, Uppsala eller Umeå universitet. Läsaren bör ha i åtanke att bibliotekstypen inte säger något om respondentens tidigare erfarenheter eller arbetsgivare. Flera respondenter har varit anställda på olika bibliotekstyper, till exempel haft långa karriärer på universitetsbibliotek innan de bytt jobb och fått anställning på ett folkbibliotek.

Namn	Bibliotekstyp	Erfarenhet
Kim	Folkbibliotek	Över 15 år bibliotekarie, 3-5 år som katalogisatör
Dana	Folkbibliotek	Över 10 år som bibliotekarie & katalogisatör
Toni	Universitetsbibliotek	Över 30 år som bibliotekarie och katalogisatör
Kaj	Universitetsbibliotek	Över 10 år som bibliotekarie, 3-5 år katalogisering
Sasja	Folkbibliotek	Över 10 år som bibliotekarie & katalogisatör
Jean	Folkbibliotek	Över 30 år som bibliotekarie, Över 10 år som katalogisatör
Andrea	Folkbibliotek	Över 20 år som bibliotekarie, 5-10 år som katalogisatör
Robin	Universitetsbibliotek	Över 15 år som katalogisatör & bibliotekarie
Aden	Universitetsbibliotek	Över 10 år bibliotekarie & som katalogisatör

Jona	Folkbibliotek	Över 20 år som bibliotekarie, 3-5 år som katalogisatör
Love	Universitetsbibliotek	Över 10 år som bibliotekarie & katalogisatör

5.3.2 Kodning

När intervjuerna väl genomförts transkriberade jag dem på dator. Därefter började jag koda intervjuerna i programmet Nvivo. Jag inledde med öppen kodning: När jag stötte på ett uttalande på ett visst tema skapade jag en kategori ("nod" i Nvivo) som kunde innehålla liknande yttranden. Efter ett tag märkte jag att kategorier hörde samman, eller på sätt och vis handlade om samma problematik. Då valde jag att slå samman dem till en kategori.

När jag var klar började jag min andra kodning. Denna gång gick jag igenom min tidigare kodning och sorterade dessa till nya kategorier, som var mer tematiskt länkade till mitt teoretiska ramverk. Tre kategorier skapades: Informationspraktik, Kognitiv auktoritet och Praxisgemenskaper. Under kodningens lopp gavs dessa olika underkategorier.

Denna metod gav mig två nivåer av kodning att falla tillbaka på, använda och jämföra. Samtidigt hade jag möjlighet att återgå till de transkriberade, okodade intervjuerna vid behov.

5.4. Etiska överväganden

De allmänna regler för forskningsetik på mastersnivå gäller självfallet även denna uppsats (Görman 2021). Jag informerade intervjudeltagarna om syftet med uppsatsen i en formell inbjudan. Intervjuförfrågan utformades efter den mall som erbjuds på utbildningen och innehöll den information som finns med i detta delkapitel. Genom att svara på min förfrågan och samtycka till intervju bekräftade respondenterna att de tagit del av informationen i mitt brev.

Jag har anonymiserat bibliotekarierna som deltar i studien, och även om fullständig anonymisering är svår att utlova, så innebär LIBRIS-samarbetets geografiska bredd att studiens deltagare kan befinna sig på många olika platser i Sverige. Urvalets bredd borde alltså leda till viss svårighet att identifiera deltagarna.

Intervjuerna spelades in via mobil och dator. Direkt efter varje intervju fördes mobilinspelningen över till dator och extern hårddisk efter inspelning, varefter

materialet raderades från mobilen. Inget sparades i molntjänster. Allt material ska förstöras efter att uppsatsen blivit godkänd.

Som framgår från inledningen till denna uppsats var jag anställd som vikarierande biblioteksassistent i ca ett års tid på ett folkbibliotek i Skåne. Jag valde bort möjligheten att intervjua personal på detta bibliotek, i mångt och mycket på grund av personlig preferens. Idén att intervjuer med forna kollegor skulle kunna snedvrida eller påverka det empiriska resultatet visar kanhända på onödig försiktighet, men det var min övertygelse från start att resultatet skulle bli bättre med en armlängds avstånd till de personer jag intervjuar.

Att jag har tillhört samma gemenskap som respondenterna och besitter en förkunskap om ämnet färgar kanske studien på något vis. Förförståelsen för katalogisering i LIBRIS innebär kanske att vissa förgivettaganden görs. Min erfarenhet som katalogisatör har varit begränsad till folkbibliotek, vilket innebär att jag är mer bekant med folkbibliotekens behov än de akademiska biblioteken. Jag har försökt bibehålla en medvetenhet kring detta både i intervjuer och när jag analyserat resultatet.

Samtidigt har jag använt mig av min erfarenhet på ett annat sätt: I början av intervjuerna har jag informerat mina respondenter om att jag arbetat som katalogisatör. Syftet var att skapa förtroende bland respondenterna genom att visa att jag tillhört samma gemenskap som dem, och besitter en viss förhandsförståelse för deras arbete. Min förhoppning var att detta skulle bidra till en intervjusituation där respondenterna kände att de kunde gå in på detaljer och tala fritt om arbetet i LIBRIS utan att behöva förklara grundpremissen.

6. Resultat och analys

Resultat- och analyskapitlet inleds med ett avsnitt om respondenternas utsagor vad gäller katalogisering i LIBRIS XL. Avsnittet redogör först för respondenternas definition om vad en dålig respektive bra bibliografisk post är, varpå det går vidare till det tekniska sambandet mellan lokal och nationell katalog, för att sedan avslutas med respondenternas tankar om importmetoder och katalogiseringsregler. Avsnittet därpå handlar om sökandet i andra källor, och hur detta är särskilt viktigt vid katalogisering av särskilda medietyper. Därefter följer ett avsnitt om samarbetet i LIBRIS-kollektivet, där det individuella och gemensamma arbetet analyseras. Därefter beskrivs kognitiva auktoriteter i LIBRIS, och resultat- och analyskapitlet avslutas med ett delavsnitt om olika perspektiv på katalogisering som kommit till uttryck i intervjuerna. I stora drag är kapitlets disposition inledningsvis deskriptiv, för att sedan bli alltmer analytisk.

6.1 Katalogisering i LIBRIS XL

6.1.2 Vad är en dålig bibliografisk post?

Låt oss inleda detta kapitel med en fråga som bör besvaras innan vi rör oss vidare till andra delar av analysen: Vad är en dålig bibliografisk post? Respondenterna använder olika beskrivningar för redan existerande poster i LIBRIS som inte uppfyller deras krav. Posten kan vara katalogiserad enligt äldre katalogiseringsregler och ”skrufsigt” (Love), eller en förhandspost som är ”skrotigt”, (Jona), ”grund” eller ”dåligt” (Toni), alternativt ”bristfällig” och ”undermåligt” (Dana). Dana, som katalogiserar en del mångspråk, menar att förhandsposter för material på icke-latinskt skriftspråk kan ”vara helt uppåt väggarna”, då tecknen inte kan läsas maskinellt och resulterar i att bokstäver i titlarna ersätts med frågetecken. Andra exempel:

Det kan ju vara att årtal inte stämmer eller att sidantal... eller att det är väldigt många redaktörer som står som författare och så måste man ta bort. Sådana saker som hade varit ganska enkla att göra om man hade haft boken eller primärkatalogiserat. Det tar lite tid att städa.

Kaj (universitetsbibliotekarie)

Så brukar jag [börja] med att ta bort framför allt utgivningsfältet i den maskingjorda posten, för där vet jag att jag kommer behöva gå in och ändra. Där finns väldigt sällan utgivningsort och den information som finns där har man väldigt sällan nytta av.

Sasja (folkbibliotekarie)

Vad är då den dåliga postens motpol? Sannolikt ”den städade”. Flera respondenterna pratar om att ”rensa”, (Love, Jona) eller ”städa” (Kim, Kaj) i poster. Posternas kvalité handlar om innehåll, men uttrycks alltså ofta i termer av utseende och ordning. Detta är relevant för flera senare diskussioner i det här kapitlet om import och upplevelsen av samarbete inom LIBRIS-kollektivet. Det kan också kopplas till teorin om kognitiva auktoriteter. Katalogisatörer kan efter ett tag och med viss samlad erfarenhet, göra en besiktning av en bibliografisk post och bedöma om den är väl gjord. När det samtidigt är tydligt vilket bibliotek eller agent som gjort posten skapas förtroende för vissa avsändare, och misstro mot andra. Universitetsbibliotekarien Toni menar att ”vi har ju våra favoritbibliotek”, och andra respondenter ger uttryck för ett liknande synsätt:

Något man lär sig med tiden men om det är en mindre kommun som jag inte har sett någon post från tidigare då kanske jag inte är... men då kanske jag är lite mer vaksam och både dubbel- och trippelkollar att allt verkligen stämmer [...] om det är KB som har gjort posten då vet jag att jag då behöver jag inte kolla så mycket. Då bara skummar jag igenom och ser så att det stämmer men det går ju inte in i detalj och kikar. Men det finns ju jättemånga alltså små bibliotek som har jättebra katalogisatörer. Det där lär man sig lite grann jag brukar till exempel alltid så här tycker jag att [Folkbibliotek] gör jättebra poster för att där finns det några som är väldigt bra så man behöver inte sitta och dubbelkolla saker.

Kim (folkbibliotekarie) [biblioteksnamn borttaget i anonymiseringssyfte]

Är det en NB-post känner jag direkt att den här lär jag inte behöva göra något med, direkt, är det andra... det är ju lite så att man vet att vissa bibliotek är lite bättre på att katalogisera än andra.

Robin (universitetsbibliotekarie)

Här får vi en bild av den källkritiska aspekten av att arbeta i en samkatalog. Vissa källor, som Kungliga biblioteket (alternativt Nationalbibliografin) är betrodda, medan andra bibliotek har olika status bland respondenterna. Vi ska gå djupare in på de sociala aspekterna av detta i det senare avsnittet om LIBRIS-samarbetet.

Innan vi går vidare kan det påpekas att respondenterna redan nu identifierat vad som *inte* är en kognitiv auktoritet: Maskingenererad information, så som den kommer till uttryck i förhandsposter (men även automatgenererade klassifikationskoder), betraktas med stor skepsis.

6.1.3 Lokal och nationell katalog

Respondenterna har nu gett flera exempel på en dålig bibliografisk post. Anledningen till att posternas kvalité spelar roll för katalogisatörerna är länken mellan deras lokala katalog och samkatalogen. Som beskrivits i tidigare kapitel, däribland forskningsöversikten och bakgrundskapitlet, innebär kooperativ katalogisering i LIBRIS att man skapar en länk mellan den nationella samkatalogen

och den lokala bibliotekskatalogen. Detta kan ses som ett exempel på den centralstyrning som historiskt sett präglat LIBRIS-samarbetet. Länkningen innebär att lokala förändringar skrivs över, och det blir viktigare att metadata från LIBRIS är bra från början. Även om det görs undantag förklarar respondenterna att utgångspunkten är att katalogiseringen sker i LIBRIS:

Vi har ju egna utbrytningar, till exempel att vi har serier för sig och skön för sig, och flera andra också. Men vi gör ju inga ändringar i våra egna poster, utan det vi tar in till [bibliotekssystemet] och där gör vi nästan inget med posten. Det vi gör är att vi har ett bestånd. Vi har också automatisk import, vilket gör att lägger vi till egna ämnesord i [bibliotekssystemet] så körs det över vid nästa... Så därför gör vi inget eget...

Kaj (universitetsbibliotekarie)

Då får man göra den ändringen lokalt i sin egen katalog. Det är lite osmidigt faktiskt [...] Det är också det att så fort någon gör en ändring i katalogposten så kommer den ju importerad i en ny version i vår katalog. Då kan det som vi lokalt ändrar bli förändrat. Men vi har inte sett det som ett större problem än att vi gör på det sättet ändå. Alltså [...] Det kan bli så att vi sätter något lokalt barnmedium som inte är det i LIBRIS eller tvärtom.

Jean (folkbibliotekarie)

Som beskrivs ovan är inte centralstyrningen (i brist på bättre ord) total: De är inte utlämnade helt till vad som står i LIBRIS, utan kan placera medier efter eget tycke, om det finns god anledning. Undantagen synliggör ändå hållningen att det är i LIBRIS som katalogiseringen sker och desto bättre posten är där, desto bättre för den lokala samlingen.

6.1.4 Importmetoder

En anledning till att posternas utseende varierar är att katalogisatörer förhåller sig olika till import. Vissa använder sig av import dagligen, och menar att merparten av deras katalogisering sker med hjälp av import från andra databaser tillgängliga via LIBRIS XL:s gränssnitt.

Jag tror jag kan säga så här, att det för mig är väldigt mycket som är import. Jag sitter ju inte och primärkatalogiserar så värst mycket, eftersom det jag jobbar med är väldigt mycket engelska böcker som kommer till oss. Det mesta av det svenska materialet har ju, finns ju redan katalogposter på. Så just import är ju en väldigt stor del av min katalogiseringsverklighet. Så att, ja. Det är det jag gör, så att säga.

Jona (folkbibliotekarie)

Andra förhåller sig mer fritt till den information som finns i dessa databaser, och öppnar två poster för att handplocka den information de vill ha. Detta kan antingen göras via gränssnittet i LIBRIS XL eller direkt från utländska nationalbibliografier eller andra betrodda kataloger. En som inte använder import, utan föredrar att klippa och klistra från utländska kataloger, är Jean:

De är ju rätt överseende från KB:s sida med att acceptera posterna...Ja, har man tagit en utländsk katalogpost så ska man kunna acceptera den som den är, men jag vet inte, mitt ordningssinne störs på något sätt lite grann. Jag föredrar att råda över hur utformningen ska bli, liksom. [...] Även, faktiskt. Nu gjorde jag ett par stycken, jag hade en lärobok i franska, alltså en fransk lärobok i franska, så att säga, övningsböcker. Och där fanns ingenting i LIBRIS, och i ett sådant läge skulle jag kunna plocka över poster ifrån en utländsk katalog, det gjorde jag faktiskt inte heller, utan jag skapade en ny, och så tog jag över det som jag ville ha från de utländska posterna.

Jean (folkbibliotekarie)

En annan är Sasja:

Ja, dels handlar det kanske om osäkerhet, okej hur hanterar man, det finns ju instruktioner i Metadatabyrån, det vet jag ju liksom, men hur hanterar man, vad *får* man ta bort och vad får man *inte* ta bort och vad *ska* man ta bort... Och... Ja, om det är arrogans eller lättja eller vad det är. Jag tänker också att det blir mindre röriga poster.

Sasja (folkbibliotekarie) [kursivering tillagd för att förtydliga betoning]

För de som använder import så sker den via verktyget berika från post. Ingen respondent säger uttryckligen att de använder verktyget detaljerad berikning, som låter användaren välja fält att föra över från en post till annan. Flera nämner en metod som skulle kunna kallas strippning – de tar bort samtliga fält utöver ISBN-numret, och berikar sedan från en importerad post. Sedan går de igenom posten och tar bort den information som de upplever som irrelevant eller felaktig:

Det spelar ju ingen roll egentligen, det finns ingen information i den här rudimentära posten som är värd att spara. Så då, vi kallar det för att vi strippar den, helt enkelt. Bort, med all information. Då ligger ju bara själva ISBN-numret och lite sådana tekniska molijoxer kvar.

Andrea (folkbibliotekarie)

Vissa, slutligen, använder import mycket sällan eller inte alls. Detta handlar ofta om vilken sorts media som respondenterna katalogiserar. De som främst katalogiserar svenskt material (till exempel egenpublicerat, dissertationer eller äldre material) gör nästan ingen import, medan de som sitter med utländskt material (så som den ovancerade Jona) ofta använder sig av import. Robin sitter med särskilt material:

Det har jag faktiskt inte gjort, jag använder det som ett underlag för att söka efter information, men jag behöver inte importera några poster, eftersom vi har så lite som är utländskt.

Robin (universitetsbibliotekarie)

6.1.5 Katalogiseringsregler

När det gäller katalogiseringsregler betraktas Metadatabyrån, som nämns av samtliga respondenter, som den mest relevanta källan att vända sig till. RDA Toolkit används mer sparsamt. Metadatabyrån är dock en källa till lite olika former

av frustrationer. Den beskrivs, av lite olika skäl, som krånglig att navigera, otydlig eller svårbegriplig, eller helt enkelt inte tillräckligt specifik för det speciella fall man som katalogisator har framför sig. I dessa fall kontaktas då KB:s katalogsupport:

Det upplever jag i alla fall att jag mejlar dem ganska ofta. Då försöker man ofta först att kolla själv så här hittar jag något själv i Metadatabyrån, för att inte störa dem helt i onödan, sen missar man ibland det som faktiskt finns där. Men det är en resurs som verkligen behövs, för ibland är frågor väldigt specifika.

Sasja (folkbibliotekarie)

Detta avsnitt handlar främst om katalogiseringsregler, men det ska påpekas att respondenterna även skickar frågor om klassning till katalogsupporten. Och trots svårigheterna att navigera Metadatabyrån är det ofta tillbaka dit som katalogsupporten hänvisar respondenterna. Men med en mer direkt länk, tillsammans med en förklaring, upplever respondenterna att supporten fungerar bra och erbjuder konkreta svar på katalogiseringsproblem.

Hittills har respondenterna beskrivit vad de upplever är en dålig post, hur de använder import, och var de hittar sina katalogiseringsregler. Allt detta berör LIBRIS XL eller material som tillhandahålls av KB. Vi kan nu gå vidare till situationer där detta inte räcker till; det vill säga att nästa avsnitt handlar om de tillfällen då respondenterna söker sig till andra källor.

6.2 Sökandet i andra källor

Under intervjuerna har en rad källor nämnts i olika sammanhang. Det rör sig om söktjänster, biblioteksdatabaser, encyklopedier, förlagssidor, stora återförsäljare som Amazon och Adlibris eller bokcommunitys i stil med Goodreads. Genomgående har respondenterna en inställning till andra källor som är ändamålsenlig, alternativt pragmatisk eller teleologisk. Även om biblioteksdatabaser och -tjänster betraktas som mer trovärdiga än källor ute på nätet, är det ofta sammanhanget som avgör källans tillförlitlighet:

Classify är ju första anhalten, alltid. För mig i alla fall. Nä, annars har jag ingen sådan. Jag hämtar information där jag kan. Om det verkar vettigt... Det är inte så att jag känner att det måste vara en verifierbar... att den här sajten har liksom information som är tillförlitlig... Det här är sådan information som, om den överhuvudtaget finns, finns den någonstans där den är tillförlitlig. Så det är inte så att jag rangordnar på något sätt.

Aden (universitetsbibliotekarie)

Här har vi en bok på Hindi, där får vi lägga till otroligt mycket mer, då tittar man jättemycket i boken. Och man skärskådar verkligen. Om man kan få några ledtrådar på förlagsuppgifter, så man kan sen på nätet gå och leta på uppgifter på förlagets hemsida, vem som kan vara

översättare, om man kan få någon ledning, eller på Goodreads, eller ja, var som helst egentligen online. På folks Facebooksidor, på författares Facebooksidor har jag varit inne på och letat efter, vad är det här för bok, vad är det här för publikation. Vad handlar den om. Är det psykologi eller är det religion eller politik? Så man kan näta in, så gott det går då...

Andrea (folkbibliotekarie)

Adens val av Classify som "första anhalt" gäller de flesta katalogisatörer i fråga om klassifikation och ämnesord, och är representativt vad gäller förtroendet för biblioteksdatabaser generellt. OCLC, Library of Congress, British Library (eller tyska, spanska, franska nationalbibliografier), omnämns som trovärdiga källor. Dessa går också att importera från genom LIBRIS XL:s gränssnitt. Men även Webblibris används, till exempel när det gäller att katalogisera material i serier eller nya utgåvor. Robin:

Ja, i den bästa av världar tycker jag att källor som ändå kommer från bibliotek, bibliotekskällor tycker jag ändå väger tyngre, för där får man ändå hoppas att någon kollat dem. Därför använder jag som sagt Webblibris väldigt mycket, och särskilt när det gäller NB:s poster. De ska skriva vår svenska nationalbibliografi, de ska se till att det blir rätt.

Robin (universitetsbibliotekarie)

Men det finns samtidigt en genomgående trend i intervjuerna som pekar på att sammanhanget styr. Exempelvis har katalogisatorerna förtroende för nationalbibliografiska kataloger när de katalogiserar mångspråk:

Ja men då skulle jag säga att jag litar på Library of Congress och brittiska nationalbibliografin om det är engelska böcker. Är det tyska böcker går jag framför allt till vad de nu heter då, södra och norra Tyskland. De nationalbibliografierna. Så det beror lite på var boken är utgiven.

Jona (folkbibliotekarie)

Och just när det gäller det här materialet på andra språk försöker jag alltid belägga det så mycket som möjligt i olika nationalbibliografier och så där. Nationalbibliotekens kataloger i de olika länderna.

Love (universitetsbibliotekarie)

Encyklopedier, emellertid, ses som tillförlitliga i fråga om information om författare, tidsepoker eller religiösa och ideologiska strömningar. Aden tar en bok inom teologi som exempel:

Och teologi, där finns också en hel terminologi, vad fasen är ecklesiastik, liksom, jag kan inte snabbt orientera mig i att "okej, den här boken hör absolut hit här", utan då får man börja rota, och söka upp... ja, det handlar mest om den här personen. Vad var han för en, och så hittar man kanske en artikel, på Wikipedia ofta, teolog där och där, levde den och den perioden, stod för den här inriktningen inom kristen teologi.

Aden (universitetsbibliotekarie)

Och som Love påpekar kan författarens genre (diktning, dramatik) och verksamma epok ha betydelse för Dewey-koden som ska användas:

I och med att det ofta finns artiklar i Wikipedia på olika språk så har man tur så hittar man den tjeckiska artikeln om en tjeckisk författare som var verksam för hundra år sedan, så kan man ändå läsa sig till lite när den debuterade till exempel, alltså om det är en poet, eller om det är mer, dramatiker till exempel. För det påverkar Deweykoden väldigt mycket. Ja men lite annan information, så. Och det är likadant, NE.se använder jag ganska mycket just för den här biografiska aspekten av katalogiseringen.

Love (universitetsbibliotekarie)

Vidare kan förlag, återförsäljare och inte minst läsar- och användarrecensioner betraktas som tillförlitliga i frågor om målgrupps- och ämnesordsklassifikationer. Citaten nedan handlar främst om material på annat språk än svenska:

Jag söker på nätet och läser recensioner, alltifrån professionella litteraturkritiker eller vanliga läsare, beroende på vad det är för sorts information jag vill få fram. Och naturligtvis återförsäljarens sidor när det finns information där. Finns ju ofta sammanfattningar, som ibland bara handlar om bakre omslagstexten, men ibland är mer utförligt än så. Så det är väldigt många olika komponenter som jag använder mig av för att komma fram till... Jag är väldigt noga...

Dana (folkbibliotekarie)

Jag söker på ISBN-nummer och brukar oftast eller ofta hitta till en försäljare, en webbokhandel, och så kopierar jag information och ser till att få den översatt, antingen direkt på sidan eller i Google Översätt, och kan då ofta utläsa målgrupp. Jag kan läsa användarrecensioner kan det ju finnas där, där det ganska ofta framgår vad det handlar om för målgrupp.

Jona (folkbibliotekarie)

Generellt kan sökandet i andra källor, och inte minst sökfrågor via Google, ses som ett sätt att få uppslag till nya vägar in i boken. Ledtrådar om klassificering, målgrupp, och utgivningsuppgifter kan, när boken är sparsamt utrustad med denna information, finnas online:

Där får man ju... dels om man har tur får man ju en utbyggd kod som Library of Congress varit på då, och det är ju litet kvalitets... ett signum på något sätt, ett litet godkännande att, ja då är den ju okej. Får man inte det får man ändå en indikation att ja, så här många bibliotek har valt den här Deweykoden, så har man ändå något att gå på om man står där utan en aning, om man är osäker och om det om det är ett ämne som man inte är bekant med. Så det är en stor hjälp.

Love (universitetsbibliotekarie)

Syftet är att minska osäkerhet inför katalogiseringsval. Informationssökning är för katalogisatörer alltså ett sätt att känna sig trygg i att andra böcker har den klassifikation som man föreställer sig stämma, eller hitta närmare till en som man tänker sig måste finnas. Här talar betrodda avsändare och siffror det kanske tydligaste språket: Om Library of Congress, Nationalbibliografien eller OCLC inte ger någon ledtråd, kan sökträffar på en klassifikation eller ett ämnesord i Webblibris; mängden länder som använder en namnform i VIAF; eller antal bibliotek som använder en kod i Classify indikera rätt sätt att katalogisera en bok.

Som detta antyder finns det en relation mellan klassning och ämnesord. Att söka på ämnesord i LIBRIS webbsök kan ge förslag på klassningar, och vice versa. Classify och WebDewey har även de förslag på ämnesord för olika koder. Men samtidigt som informationssökandet har betydelse för katalogisatorerna när de ska landa i en klassifikation, ska det inte överdrivas. Sökandet i andra källor räcker inte alltid hela vägen fram till något entydigt svar, och det är i slutändan katalogisatorerna själva som tvingas göra valet om klassifikation.

Egentligen när det gäller klassning är det så att man måste bestämma själv, även om jag tänker att jag får lite tips från olika är det ändå jag som måste bestämma. Så där kan jag inte klaga på informationen som jag får, utan jag måste bestämma mig utifrån boken jag har framför mig.

Toni (universitetsbibliotekarie)

I slutändan ligger alltså avgörandet hos den enskilde bibliotekarien och dennes omdöme. Kim och Jona ger, var för sig, uttryck för liknande åsikter. Kim svarar här apropå att bestämma målgrupp för manga:

Ja, det är väl lite samma där, att man får söka runt och se vad man kan hitta både i andra kataloger och nätet i stort. Men ofta hamnar man i en bedömningsfråga liksom, vad känns rimligt, vad känns rätt. Det är ingen vetenskap, det är bedömningar.

Kim (folkbibliotekarie)

Och Jona, på frågan om hen upplever att hen får tillfredsställande svar från de källor som hen använder, eller saknar någon typ av information, säger så här:

Ehm... Jag förstår inte frågan, tror jag. Framför allt är det ju så att jag sitter där med boken och utgår ifrån den. Så att jag är ju inte helt beroende av de här andra källorna, liksom. Och jag menar, är det så att jag inte hittar informationen jag söker i andra källor, då får jag helt enkelt katalogisera själv. Om det nu är klassning eller vad som helst. Då utgår jag liksom via WebDewey och kommer fram till klassningen där.

Jona (folkbibliotekarie)

6.2.1 Katalogisering av särskilda medietyper

Under intervjuernas gång har vissa typer av material omnämnts som svåra att katalogisera. Det kan röra sig om material med knapphändiga utgivningsuppgifter, eller svåra omdömesfrågor. För dessa medietyper blir sökprocessen extra viktig.

Tecknade serier & manga

Katalogisering av tecknade serier och manga kantas av olika svårigheter. För det första kan det handla om paginering, då många tecknade serier inte numrerar sina sidor. Trots att volymerna kan vara på flera hundra sidor uppger flera respondenter att de brukar räkna sidorna.

Manga är en sån grej, serier i allmänhet eller tecknade serier. Det är ganska vanligt att det saknar paginering eller väldigt infrekvent paginering. [...] det kan vara lite klurigt ibland, att

göra en bedömning att vilken sida är den sista jag ska ta med. Är det manga eller nånting... jag brukar faktiskt räkna.

Sasja (folkbibliotekarie)

På frågan om de hämtar omfång från källor på nätet, så som återförsäljare eller förlag, svarar Jona nekande:

Ja men antingen... nä jag skulle nog inte lita på en sådan uppgift om jag hittade den, så antingen skriver jag opaginerad volym, det beror lite på hur mycket jag har att göra. Eller så räknar jag sidorna. För jag tänker ju att det stämmer ju... det blir liksom inte mer rätt. Då kan jag nästan lika gärna utelämna det, tänker jag. Nä, siduppgifter har jag aldrig hämtat någon annanstans ifrån.

Jona (folkbibliotekarie)

Nej... det har jag nog inte. Det tar inte så lång tid att räkna igenom ändå. Där har jag nog gått på... det jag har framför mig.

Sasja (folkbibliotekarie)

Den andra svårigheten är målgrupp. Tecknade serier rör sig ibland flytande mellan flera olika målgrupper. Det är inte heller helt ovanligt att de skrivs för en målgrupp, men läses av en annan. Detta är i synnerhet sant för manga, där kulturella skillnader också spelar in:

Vi pratade om det häromdagen att det är en sån där kulturell skillnad, att många mangaböcker från t.ex. Japan riktar sig till vuxna i första hand där, men de läses av barn när de kommer till Sverige. Och det kan bli lite problematiskt om de innehåller saker som är väldigt tydligt vuxeninriktade och så är läsarna barn här. De kan vara ganska svåra att bedöma, det är lite så där kulturkrockar. Och särskilt om det är på japanska, då kan det vara svårt att sätta sig in i nivån.

Kim (folkbibliotekarie)

Slutligen handlar det om hur man bäst representerar saker som serieuppgift eller deltitel. I dessa situationer uppger respondenterna att de antingen tittar på tidigare LIBRIS-poster av samma serie, eller använder sig av källor på nätet.

Jo, alltså, något jag tycker kan vara ganska krångligt är serier. Alltså, så. Då kanske, när jag börjar ana att här fattas information, går jag kanske till Webblibris och kollar, finns det andra delar av den här serien redan gjorda. Då är det dessutom så att om jag ser att det är NB som lagt sig på posten, då följer jag deras exempel.

Robin (universitetsbibliotekarie)

Och vi har också jättejättemycket tecknade serier, alltså Marvelserier, som kan vara lite knepiga att bena ut. Hur titlar är skapade och så. Där har jag ganska mycket hjälp av GoodReads, faktiskt. Bara för att gå in och se, ja rent få se framsidor på delar, hur är det faktiskt de här olika titlarna hur är de uppställda, hur ska man tolka det ena och det andra, och vilken ordning är det på serierna, ja på delarna i serien.

Jona (folkbibliotekarie)

Självpublicerat material

I frågor om självpublicerat, i synnerhet självpublicerat material på utländska språk, ger flera respondenter uttryck för handfallenhet. Här söker de på förlagens webbsidor, hos återförsäljare – nästintill vad som helst. Även på författarnas egna hemsidor. Svårigheterna med egenpublicerat rör sig från de mest rudimentära bibliografiska uppgifterna till omdömesfrågor som genrebestämning:

Men när det gäller hemutgivet är det ofta, vad handlar det här om egentligen. Och det är blandade ämnen. Det kan vara jättesvårt att veta om det är en roman eller facklitteratur. Sen är det väldigt rörigt med själva uppgifterna i boken, de kan motsäga varandra. Utgivare och årtal... Sådana saker kan vara rätt krångligt. De ger en mest huvudbry nuförtiden. Och det kommer mycket, jättejättemycket.

Toni (universitetsbibliotekarie)

Den här boken vi får, det finns inga uppgifter på den. Det finns inget förlag, finns inget årtal, inget... det är en pappersprodukt, man kan lägga lite ämnesord, man kan lägga in författare, men sen är det inte mycket mer man har, ju. Det finns ju inte något... Vad bor den här personen, han bor kanske i Albuquerque någonting. Vilket förlag, var är den tryckt, den är tryckt i USA, då kan vi nog säga att boken är utgiven i USA. [...] För mycket online, det har ju inget, är det var servern är då, vad är orten, det finns ingen ort! Så det är lite lurigt, tycker jag. Men finns det ett förlag går det ju att hitta, det gör det. Då kan man gå till förlagssidor, och det brukar vara helt okej information. Ibland läser vi också förlagsbeskrivning för att kunna genrebestämma någorlunda.

Andrea (folkbibliotekarie)

Och Robin, på frågan om vilka uppgifter som hen hämtar från förlagets hemsida, säger så här:

Det kan till exempel vara när ett verk är publicerat. För det upplever jag är inte alltid så lätt, och särskilt, måste jag säga, när det är egenpublicerat material. Att det här, att få med när originalupplaga, och när verket, det här verket egentligen gavs ut, ja det kan vara väldigt ja, inte så tydligt. Så. Och det kan jag väl också säga att när det gäller att katalogisera från scratch. Så tycker jag ofta att man hamnar i den situationen när det gäller egenpublicerat.

Robin (universitetsbibliotekarie)

Det respondenterna har att säga om förlag i relation till självpublicerat material kan kontrasteras med deras inställning till förlagens tillförlitlighet generellt. Andrea får frågan om huruvida hen får tillfredsställande svar som går att lita på när hen söker på Facebook och på förlagssidor, och svarar: "Nej, det är inte alltid hundra. Verkligen inte." Medan Robin, på frågan om förlagens data helt är att förkasta, svarar:

Nej nej. Den är väldigt bra. Men man får alltid kolla den ändå, så där. Men jag vet inte, det har nog blivit bättre. Säger jag, så, än vad den varit innan. Men den är inte komplett och den är inte alltid så pålitlig. Och det förstår man ju. Det är ju inte deras primära.

Robin (universitetsbibliotekarie)

Trots att förlag är större aktörer på bokmarknaden och har mer ekonomiska resurser, betraktas de med viss skepsis. En tydlig linje uppstår mellan bokmarknadsverksamhet och bibliotekariekompetens. Samtidigt, i fallen med mycket små aktörer kan de tillmätas större auktoritet. På frågan om det är någon skillnad mellan självstartade förlag och hybridförlag svarar Toni att hybridförlag – förlag som anlitas av en författare för att publicera ett verk, mot att författaren är ”skyldig att först betala för förlagets utgivning genom att till exempel betala en summa, avstå ersättning eller förhandsköpa exemplar” (Sveriges författarförbund 2022) – är mindre tillförlitliga än egenstartade:

Ja de självstartade är det lite bättre ordning på, det är det en människa som ligger bakom. Men de här booksondeman... nu kommer jag inte på någon mer, men många av de där kan vara väldigt rörigt.

Toni (universitetsbibliotekarie)

Sasja, slutligen, ger ett exempel på när förlagen *är* att betrakta som en auktoritet:

Förlagens hemsida är ju bra på vissa sätt: Det är klart att ska du hitta en utgivningsort, då är förlagen en auktoritet. Går du in på deras hemsida och står det på deras hemsida att ”Vi har vårt kontor i Borås”, då litar jag ju på det naturligtvis. Men det är just metadata som de inte sysslar med på det sättet.

Sasja (folkbibliotekarie)

Detta något inkonsekventa synsätt på förlagen, där de i vanliga fall (exempelvis i frågor om paginering) inte betraktas som auktoriteter, men i frågor om självpublicerat material blir en användbar källa, kan ha sin förklaring i att nöden inte har någon lag. När böckerna som kommer in till biblioteket innehåller knapphändig bibliografisk information väljer katalogisatorerna, i brist på andra lösningar, att lita på förlagen. Sasjas, Robins och Tonis citat ovan kan också ge en fingervisning om vad misstroendet handlar om: Förlag, i synnerhet då hybridförlag, ses som kommersiellt motiverade aktörer, vars huvudsakliga uppgift inte är metadata, jämfört med icke-kommersiella aktörer som bibliotek, eller de förmodade eldsjälar som startat egna förlag för att lyfta och sprida sina egna alster.

Elektroniskt material

Att katalogisera elektroniskt material kompliceras av det faktum att man inte har en tryckt bok att hämta information från, men däremot kan man behöva förhålla sig till en tryckt boks bibliografiska post. I vissa fall handlar katalogiseringen av e-material om böcker och ibland tidskrifter eller journaler. Många e-böcker i LIBRIS är automatiskt katalogiserade poster på miniminivå, som tillgängliggörs via e-bokens leverantör. Kim arbetar på ett folkbibliotek som katalogiserar e-böcker. Här svarar hen på vad som fattas i posterna:

Det vi saknar är ämnesord och sen brukar ibland grundläggande information som titel och författare inte alltid vara rätt. Så då går vi in och ändrar det och liksom. Det kan ibland vara sådär att illustratören står för författare och liknande...

Kim (folkbibliotekarie)

Ett problem är alltså sökbarheten. Även om Kim menar att kvalitetskraven för e-böcker inte är lika höga som för fysiskt material, måste de fortfarande dyka upp vid ämnesordsökning. Aden, å andra sidan, menar att e-material och fysiskt material måste ha vissa identifikatorer gemensamt för att det ska hittas vid sökning:

Ett problem är ju det här till exempel med att man bestämt sig för att paperback och inbunden-version av samma bok måste ha olika poster. Och man får inte ens lov att placera in då, respektive ISBN så att man kan identifiera dem som samma. Vilket då skapar en massa problem då förstår jag, nu när jag börjat komma in på e-bokskatalogisering, därför då måste man ha tillgång till alla möjliga ISBN för att kunna få posten att bli kopplad rätt när man söker.

Aden (universitetsbibliotekarie)

En aspekt av att katalogisera e-material är alltså att det ska ha gemensamma nämnare med det redan katalogiserade tryckta materialet. Medan Aden har tagit upp en problematisk aspekt, menar Toni att den tryckta förlagan kan användas som mall:

Man kan ju gå ut och tjuvtitta på dem. Det gör jag en del när jag... Jag gör en del elektroniskt också, för det medicinska. Då har jag två skärmar. Så jag har en med den elektroniska posten som jag ska berika, sen går jag ut i världen och tar fram en tryckt, för de är likadana. Så tittar jag på den till exempel och hämtar Deweykoder och ämnesord och vad det är för utgivare och så där, för de elektroniska är jättekrafliga ibland.

Toni (universitetsbibliotekarie)

Robin menar att det besvärliga ofta handlar om att bestämma var e-materialet egentligen är publicerat någonstans:

Men sen, rätt ofta, gör jag också så att jag går in, öppnar en ny LibrisXL-flik och så söker jag efter den här tidskriften, den tryckta versionen så väl som den elektroniska versionen, via Libris XL, och så går jag igenom de posterna, och det handlar väldigt mycket om att dels, som när det gäller de här elektroniska källorna som vi använder oss av, bli rätt rönt när det gäller var en tidskrift egentligen är publicerad. Man kan ha mycket hjälp av att gå in i de här källorna för att leta efter ISBN-nummer för den elektroniska tidskriften.

Robin (universitetsbibliotekarie)

Katalogiseringen av e-medier kräver alltså en högre nivå av tillförlit till andra källor, inte minst tidigare poster i LIBRIS webbsök och LIBRIS XL, av den anledning att e-boken inte finns fysiskt, men är baserad på en tryckt utgåva, och då måste gå att hitta enligt samma måttstockar.

6.3 Samarbetet i LIBRIS-kollektivet

Samtliga respondenter är positiva till idén om samarbete inom LIBRIS-kollektivet. För att tala med Wengers begreppsbildning är känslan av ett gemensamt uppdrag väldigt stark. Respondenterna ser samarbetet som ”en självklarhet” (Jona), ”på det hela taget bra” (Jean), ”det har alltid varit självklart att vi är en del av något större” (Kaj), ”i det stora hela fantastiskt” (Kim), ”jag tycker att det finns en väldigt entusiasm för det” (Aden). Sasja, som ”känner engagemang inför det att vi tillsammans hjälps åt”, motiveras av idén om LIBRIS som öppen data: ”Det är något jag tycker är väldigt fint”.

Två röster har gemensamt att de arbetat länge som bibliotekarier men rätt nyligen börjat katalogisera. De har aldrig katalogiserat i något annat än LIBRIS XL, vilket gör deras intryck av samarbetet intressanta. Jag väljer att lyfta dem här:

Jag är positiv [till LIBRIS-samarbetet, min anm.]. Och jag tror nog att jag inte riktigt hade förstått. För å ena sidan är det lokalt, väldigt liten [...] Väldigt få kollegor och inte så många som förstår vad man pratar om eller är särskilt intresserade om det här fältet är si eller så. Och å andra sidan, nationellt, finns det ett stort intresse bland några få personer. Jag skulle inte tycka att det vore roligt att katalogisera utanför LIBRIS, så att säga. Om vårt bibliotek skulle ha någon sorts lokal lösning där vi satt och katalogiserade tror jag inte att jag skulle tycka att det var särskilt roligt. Jag tycker just att den här nationella kopplingen är väldigt rolig och intressant.

Jona (folkbibliotekarie)

Jag tycker att det är bra att det finns och att det är bra att fler och fler går med och att man känner att man kan bidra med det man kan och man kan ta del av varandras arbete. Det är ett bra, välinvesterat jobb och man känner att det man gör kommer andra till del hela tiden. Men sen det som jag blev förvånad över själv var väl det där att det är väldigt lite styrning eller samordning från Kungliga bibliotekets sida. Jag trodde att de var mer aktiva i ledandet och försökte hålla ihop det mer än vad man gör. Men som jag tolkar det från dem är att detta är en samkatalog som helt byggs av dem som deltar. Och att de [KB] inte kommer med pekpinnar eller är någon rättningsinstans.

Kim (folkbibliotekarie)

Här finns två teman som vi kommer återkomma till senare i detta avsnitt. Dels kontakterna mellan biblioteken inom LIBRIS-kollektivet, dels KB:s roll som rättningsinstans. Avsnittet inleds dock med att först diskutera katalogisatorernas egna arbete och uppfattning om sin egen yrkesroll, och hur detta påverkar synen på det gemensamma arbetet i LIBRIS. Katalogisatorerna har starka uppfattningar om båda, och dessa växelverkar något – uppfattningar om det egna arbetet påverkar upplevelsen av andras arbete i LIBRIS, och vice versa.

6.3.1 Katalogisatörens roll – det individuella arbetet

Katalogisatorerna som intervjuats i denna studie ger ofta uttryck för en sorts yrkesstolthet. Den formuleras antingen som en känsla av förpliktelse gentemot

andra inom LIBRIS-samarbetet som ska använda ens färdigkatalogiserade bibliografiska poster, eller gentemot biblioteksanvändarna som ska kunna hitta i katalogerna. I praktiken betyder det att å ena sidan vill man att informationen som markeras som färdig, genom att uppgradera den bibliografiska posten till biblioteksnivå, ska vara så korrekt som möjligt. Å andra sidan vill katalogisatorerna tillgängliggöra material så att en biblioteksanvändare enkelt ska kunna hitta det.

Jag tror inte att jag skulle ta med någonting i en post som jag inte har i boken eller via förlagets hemsida. Det känns som att när man släpper i väg en post för en tryckt bok, då förväntar sig andra att jag har belagt den här informationen och har jag inte det släpper jag inte igenom den.

Kim (folkbibliotekarie)

Jag släpper liksom inte förbi en grundare klassning än jag förstår att det ska vara.

Jona (folkbibliotekarie)

Genom att katalogisera böckerna menar bibliotekarierna att de godkänner den information som finns i den bibliografiska posten. Denna granskning skänker den bibliografiska posten en viss tillförlitlighet jämfört med exempelvis en maskingenererad eller importerad post. Att katalogisering ses som en sorts kvalitetsmarkör är en idé som kanske tydligast uttrycks av Love:

Men genom att det sitter en katalogisator och går igenom, liksom skapar och redigerar en post, det är ju på något sätt, en kvalitetsstämpel på något sätt. Att en person har gått igenom och man förhållit sig och lagt information enligt våra regler och standard.

Love (universitetsbibliotekarie)

Det finns också en viss stolthet i att arbeta med katalogisering överhuvudtaget.

Ur mitt perspektiv, åtminstone tidigare men fortfarande kan jag tycka det, är det bland det mest avancerade man kan göra inom bibliotekarieyrket.

Dana (folkbibliotekarie)

Denna bild av arbetet, som går att betrakta som en sorts yrkesstolthet, influerar flera aspekter som berörs i denna uppsats. Dels kan självbilden kopplas till idén om att andra biblioteksdata-baser är auktoriteter, det vill säga: det faktum att andra katalogisatorer går i godo för viss information gör den trovärdig. Dels som källa till frustration i samarbetet med andra bibliotek inom LIBRIS-kollektivet, det vill säga att man upplever att andra bibliotek slarvar med en uppgift som man själv anser vara viktig. Denna senare aspekt kommer vi beröra mer senare. I detta avsnitt vill jag i stället gå vidare med att redogöra för kopplingen mellan yrkesstolthet, kognitiva auktoriteter och ekonomi. Jean beskriver hur biblioteksstorlek inverkar på ett biblioteks tillförlitlighet:

Jag kan väl säga så här, om jag går in i posten så brukar jag ju kolla: är den gjord, verkar den vara färdig? Och då kikar jag nog även på vem som har gjort det här. Och då måste jag väl

erkänna, även om det känns lite fräckt att jag säger det, att olika bibliotek känns lite olika pålitliga, kan jag känna det som. Om jag ser att det är ett väldigt litet ställe som har gjort det, så kanske jag tittar lite noggrannare på posten, att jag är nöjd med det som står där. Än vad jag gör... säg om det är [större universitetsbibliotek] som gjort den ena posten och [mindre svensk kommun] som gjort den andra. Fördomsfullt eller ej, jag tittar kanske lite noggrannare på att jag är nöjd med det som [det mindre stället] gjort.

Jean (folkbibliotekarie) [ortsnamn borttagna i anonymiseringssyfte]

Dana menar att utan vissa förutsättningar kan man inte ens tala om att mindre bibliotek arbetar med katalogisering. Det finns, menar hen, en sorts begreppsförvirring mellan beståndsregistrering och katalogisering:

Vissa som jobbar på småbibliotek ute i landet som får 2 timmar i veckan för att katalogisera... det är ju ohållbart om man talar om primärkatalogisering, om man pratar om att man ska importera en post som KB redan har gjort eller nationalbibliografien [på] nationalbibliografisk nivå och bara lägga sitt bestånd på. Det är klart, [men] det är inte katalogisering.

Dana (folkbibliotekarie)

Denna bild om ”stora och små bibliotek” är inte helt entydig. Tidigare nämnde Kim att hen lärt sig betrakta ett bibliotek i en mellanstor svensk stad som tillförlitligt eftersom de har duktiga katalogisatorer. Och som ett komplement till detta kan vi återigen citera Jean, som påpekar att det inte alltid är så att ett större bibliotek, det vill säga en starkare kognitiv auktoritet, nödvändigtvis skapar det som hens bibliotek behöver:

Sen kan det vara så att man har lite olika behov också. Även de stora ställena kan göra väldigt bra arbete i LIBRIS, men de gör kanske inte det som vi behöver. Så kan det ju vara med det här med SAB-klassningen till exempel. En del av de stora ställena lägger ju inte dit det, då får vi som har det, tänka på det, fylla i det, de luckorna, liksom.

Jean (folkbibliotekarie)

Och Jona ser den här ekonomiska dynamiken som en naturlig del av samarbetet:

Så det är väl klart, det kan jag väl se, att vi har bestånd på någon post som är ganska, vad jag uppfattar som ganska taffligt gjord, och inte riktigt färdig liksom. Och då är det väl ofta ett mindre bibliotek som har lagt bestånd på den före oss. Men jag tänker också på något sätt att det ser väldigt olika ut just vad man har för katalogresurser och vad man har för möjlighet att lägga tid på det. Så jag tänker att det är en ganska naturlig del av LIBRIS-samarbetet att ett större bibliotek fixar en post åt ett mindre bibliotek.

Jona (folkbibliotekarie)

Idén om vad bra katalogisering är påverkar respondenternas syn på vilka bibliotek som är stora och resurskraftiga nog att göra det. Ett praktikteoretiskt synsätt skulle notera kopplingen mellan materiella förutsättningar och social dynamik, medan vi med Wilsons lins kan se hur vissa bibliotek genom ekonomiska medel (alternativt status) tillägnas en hög nivå av kognitiv auktoritet. Uppsatsen har i detta avsnitt rört sig från att diskutera den individuella, yrkesmässiga självbilden och vidare till det

gemensamma samarbetet i LIBRIS. Vi fortsätter med att analysera det sistnämnda i nästa del av resultatkapitlet.

6.3.2 Gemenskap – det gemensamma arbetet

Kontakter lokalt och nationellt

De flesta katalogisatörer diskuterar frågor om katalogiseringsregler och omdömesfrågor med sina kollegor. Detta kan ske i lite mer standardiserade former, som regelbundna möten i arbetsgrupper:

Vi katalogiserar ju, vi är en grupp här på [min arbetsplats] som katalogiserar tillsammans ofta, och en gång i månaden ungefär eller tre gånger per termin, fyra nu, ses vi och gör riktiga sådana kluriga saker tillsammans och gör det samtidigt, simultant på stor skärm.

Andrea (folkbibliotekarie)

Eller mer informella former, där katalogisatören sitter med en specifik post och inte kommer vidare på egen hand. Ofta finns det då lokala auktoriteter inom vissa frågor. Universitetsbibliotekarien Aden, till exempel, har en kollega som ”är Deweyexpert, så att säga”. Och andra katalogisatörer har kollegor som fokuserar på specifika medietyper eller genrer:

Vi frågar varandra ganska mycket på min arbetsplats. Vissa har arbetat längre med katalogisering, kan mer, sedan har vi snöat in på olika områden så någon har blivit väldigt bra på notkatalogisering, någon annan är bättre på något annat. Man kan gå till sin lokala expert, liksom.

Kim (folkbibliotekarie)

Den andra kontakten vid katalogiseringsproblem är, som tidigare nämnts, KB:s Katalogsupport. Några menar att de framför allt hör av sig till Katalogsupport, utan att diskutera saker med kollegor. Oftast handlar det då om att personerna 1) sitter med speciellt material där det ofta inte finns någon att fråga, eller 2) de har inte särskilt många kollegor med vilka de delar katalogisering som arbetsuppgift.

Vi är ganska få. [...]Vi diskuterar med varann, men vi kommer ofta inte värst mycket längre... alltså. Jo men självklart, det gör jag. Men vi är alla ganska nya i klassning med DDK. Så jag skulle säga att snarare är det så att kommer inte vi vidare så hör vi av oss till Katalogsupport.

Jona (folkbibliotekarie)

CXZ-listan är också en yta där biblioteken har kontakt med varandra. Men det handlar främst om att uppdatera sig kring ändringar. Det är få gånger det blir diskussion:

Ja men via CXZ-listan förstås, men det är mer att man tar del av andras ändringar och ser till att meddela sina bibliotek, och så.

Jona (folkbibliotekarie)

Däremot kan listan användas även när det formellt sett inte krävs. En förändring av målgrupp måste inte anmälas till listan, men Kim menar att det händer:

Ja, om man då tar manga som exempel. Om det är en serie som man klassat som barn och sedan upptäcker att det här verkligen inte är för barn. Det kanske inte alls är bra att barn läser det här, då kan det vara bra information för andra bibliotek att få att det här är verkligen en vuxen målgrupp som den här riktar sig till. Men det är ganska sällan det händer tycker jag ändå det brukar ordna sig på ett eller annat sätt.

Kim (folkbibliotekarie)

Det finns alltså en känsla av ansvar gentemot andra medlemmar av kollektivet. Eftersom en bibliografisk post markerad som biblioteksnivå eller högre antyder att informationen är godkänd av en katalogisatör, kan upptäckten av felaktig information i en färdig post – även information som inte måste meddelas enligt reglerna om CXZ – leda till att katalogisatören meddelar ändringen till andra bibliotek som har boken. Detta kan kopplas till både till en självbild där yrkesrollen skapar en sorts plikt-känsla, och en praxisgemenskap vars värderingar skapar ett normerat beteende.

Här kan Wengers teoretiska perspektiv om praxisgemenskaper även tillämpas på andra sätt: På respondenternas arbetsplatser finns alltså en tydlig praxisgemenskap, för de flesta. Katalogisatören ingår i kataloggrupper där en viss sorts katalogiseringsmetod utvecklas och tillämpas. Denna metod ställs sedan i relation till de regler och föreskrifter som finns i Metadatabyrån, som man inte sällan tillägnar sig efter kontakt med KB. Och i relation till LIBRIS-nätverket som helhet, kan praxisgemenskap i stället visa på en gemenskap som är sammansluten i syfte, delad repertoar och värderingar, trots att det är en grupp vars medlemmar inte har regelbunden kontakt med varandra. Flera respondenter uppger att inte har någon kontakt med andra bibliotek inom samarbetet:

Nej, tyvärr kan man väl säga. Jag har inte särskilt mycket kontakt alls med katalogisatörer utanför [min arbetsplats] så. Det... det är ju någonting... nej det blir liksom inte så.

Love (universitetsbibliotekarie)

Nä, inte annat än elektroniskt, så. Inte så mycket att jag kontaktar andra katalogisatörer i Sverige som är utanför oss.

Toni (universitetsbibliotekarie)

Oj, det var en bra fråga. Det är ju i och för sig... Vi har inte så mycket upparbetade vägar. Det är nog inget, det skulle jag nog mycket väl kunna göra.

Sasja (folkbibliotekarie)

Detta är dock inte någon entydig bild, utan upplevs olika. Jona:

Jag tycker nog att det varit en glad överraskning med det här nationella samarbetet faktiskt, och hur mycket kontakter det faktiskt är.

Jona (folkbibliotekarie)

Man kan ändå notera att respondenterna ofta säger sig vara positivt inställda till samarbetet, att de tycker det är viktigt att göra rätt för sig, att hjälpas åt, och så vidare, samtidigt som de erkänner att man sällan eller aldrig kontaktar andra aktörer inom samarbetet. Att katalogisatorerna identifierar sig som en del av en gemenskap handlar alltså mycket mer om att de utövar ett praktiskt arbete i samma virtuella miljö som andra, med vilka de bildat en gemensam repertoar, än att de kommunicerar sinsemellan.

6.3.3 Auktoriteter i LIBRIS

De intervjuade bibliotekarierna har, som redan visats, tydliga uppfattningar om vilka bibliotek som är starka eller svaga auktoriteter. De som är starka, exempelvis Nationalbibliografin, gör bibliografiska poster som det knappt behöver göras något med, och de svaga granskas extra noggrant. I vissa fall finns det en ekonomisk dimension i denna dynamik: Mindre bibliotek anses mindre trovärdiga. Här presenteras en rad andra dimensioner. Först undersöks två fall där en stark kognitiv auktoritet ger upphov till ett visst sätt att katalogisera, nämligen 1) användandet av befintliga poster som mallar för nya poster, och 2) idén om att starka kognitiva auktoriteter kommer rätta de misstag som görs. Därefter kommer användandet av miniminivåer och förhållningssättet till importerad information att analyseras. Synsättet på dessa två saker kan tolkas som betydande för ett biblioteks status som kognitiv auktoritet.

Låt oss inleda med mallar. Något som är vanligt förekommande för katalogisatorerna som intervjuas är att de använder tidigare existerande poster som mallar för nya. Ofta rör det sig om poster från Nationalbibliografin:

Jag gör ju väldigt mycket undersökande eftersom jag katalogiserar på språk som jag inte alls behärskar eller kan lite grann till att jag kan det ganska bra. Det finns ganska många tillvägagångssätt. Precis som du nämnde. Om det är något specifikt ämne, menar jag: Finns det andra LIBRIS-poster, har Nationalbibliografin gjort någonting i det här ämnet?

Dana (folkbibliotekarie)

Men även BTJ omnämns. Jona blir här tillfrågad varför hen valde att använda vissa redan existerande poster som mallar för nya:

Ofta är det ju baserat på vilket bibliotek som har gjort dem, helt enkelt. Då tänker jag, att när det gäller folkbiblioteksmedier, och den sortens grejer, då litar jag på BTJ:s katalogiseringar. För de har ganska mycket av den typen. Så BTJ uppfattar jag som tillförlitliga. KB förstås.

Jona (folkbibliotekarie)

Ett annat fall då starka kognitiva auktoriteter spelar en betydande roll för katalogiseringen är idén om rättningsinstanser. Tidigare hörde vi Kim säga att utifrån hens uppfattning så ser KB sig inte som en rättningsinstans. Men idén om att KB eller Nationalbibliografin till slut rättar katalogisatörernas poster är spridd bland flera deltagare i studien, och har viss betydelse för när de bedömer att posterna är (så att säga) bra nog. Här talar Robin om målgrupp för barnmedier:

Och så gör jag en bedömning, som sagt tittar runt lite, hittar jag någonting direkt i Webblibris som verkar bra, eller att jag själv kan säga direkt, att det måste vara inom detta åldersspann, så lägger jag omgående. Annars har vi hittills gjort så, att är jag lite osäker, lägger jag ändå det jag tror, för att jag tänker att, skulle jag mot alla odds ha fel, kommer SBI [Svenska barnboksinstitutet, min anm.] kolla det här sen, och korrigera det.

Robin (universitetsbibliotekarie)

När det är det svenska materialet går ju Nationalbibliografin på dem och kollar allihopa, till slut.

Toni (universitetsbibliotekarie)

Som vi kan se är ovannämnda kognitiva auktoriteter situerade: BTJ betraktas som en tillförlitlig källa när det gäller folkbiblioteksmedier, medan Svenska barnboksinstitutet betraktas som en auktoritet vad gäller katalogiseringen av barnmedier. Nationalbibliografin tillmäts en allmängiltig tillförlitlighet, och det är dit, om möjligt, som katalogisatörerna vänder sig.

På dessa sätt kan alltså en stark kognitiv auktoritet påverka bibliotekariernas katalogisering. Men som Wilson (1983, s. 13) påpekar – och som vi redan har sett – är kognitiv auktoritet inte en absolut egenskap, man kan ha mycket eller lite trovärdighet. Den kan också öka eller minska. I de två nästföljande exemplen undersöker vi fall då kognitiv auktoritet antingen ansamlas eller förloras. Först ut är användandet av miniminivå. Som det redan beskrivits i bakgrundskapitlet är miniminivå den lägsta nivå som en katalogisatör kan markera en bibliografisk post med och ändå säga att den är färdig. Detta för att en bibliografisk post markerad med miniminivå (eller högre) inte skrivs över av automatiska flöden. Här beskriver respondenterna användandet av miniminivå, på olika sätt:

Sen är det också så att det finns en stor osäkerhet bland katalogisatörer ute i landet, tror jag, vissa i alla fall. Som gör att de inte vågar, [...] att de lägger saker på miniminivå. Eller, ja, uppgradera måste de ju och då uppgraderar de till miniminivå som någon slags ”Ja, jag tar inte ansvar för den här men nu är det i alla fall inte en förhandspost längre”, men det är ju inte heller bra... Nu står det lite still eftersom jag inte jobbar med de här sakerna varje dag precis men vi har haft diskussionen i gruppen, just det här med miniminivå, om man ska skicka CXZ eller inte när ändringar görs då. Och nu kommer jag faktiskt inte ihåg vad som vad är sagt...

Dana (folkbibliotekarie)

Det är undantagsfallen, undantagsfallen är de här minimiposterna där vi måste ge upp, så att säga. Det är någon YouTuber som gett ut något. Och det är alltid trist, man vill alltid att den ska vara klar, boken, när man lämnar den ifrån sig. Så att hela Sverige kan glädjas, och hela världen egentligen ju, här finns en färdig post som vi kan lita på. Så det är ju ett misslyckande, känner man ju när det bara blir en miniminivå. Men jag säger att det händer ju ibland.

Andrea (folkbibliotekarie)

Jona: Ja men det kan vara, lokalt producerat, lokalhistoriskt material kanske, då kan det vara samma sak. Det är en titel som är utgiven på svenska, som vi är först på, som inte så många andra kommer att skaffa sig. Och ibland kommer man hela vägen med dem, och ibland inte.

Axel: De posterna, brukar du lägga dem på miniminivå eller något sådant?

Jona: Ja tills jag vet, tills jag fått något svar så gör jag ju det.

Jona (folkbibliotekarie)

Med ”tills jag fått något svar” syftar Jona till att hen kontaktar LIBRIS katalogsupport. Som både Jona och Andrea påpekar är det ofta självutgivet material, med få eller inga utgivningsuppgifter, som i brist på bättre information får miniminivå. Uppgivenheten i Andreas uttalande är kanhända talande. Med Wengers (1998, s. 81) idé om ”shared accountability” går det att betrakta användandet av minimiposter som en situation där katalogisatören tvingas frångå de gemensamt överenskomna regler som konstituerar katalogisering inom LIBRIS-samarbetet:

Axel: Jag har en följdfråga: Använder du miniminivå någonting?

Love: Nej det skulle jag säga att jag undviker. Jag försöker, att när jag skapar helt egen post, är det alltid biblioteksnivå jag ligger på. Träffade jag på en minimipost i mitt arbete, och det gör jag ganska ofta, men det här speciella materialet, då fyller jag ju ut den med det som krävs, så att den ska kunna uppdateras till en biblioteksnivå. Brukar jag göra. Det ska finnas en typ av grundinformation som jag ändå tycker är nödvändig.

Love (universitetsbibliotekarie)

Love katalogiserar material som få andra bibliotek har, och hen påverkas därför inte av andras katalogiseringsval i särskild hög grad. Ändå strävar hen efter att uppnå biblioteksnivå. Här kan man återigen notera en stark uppfattning om katalogisatörens yrkesroll. Aden ger uttryck för en liknande uppfattning:

Jag tycker att det hade varit jättebra om alla försökte upprätthålla åtminstone biblioteksnivå. Det är ju inte jättesvårt att liksom se till att det är rent från rena slarvgrejer och att informationen ser ut som att den stämmer och det blir överblickbart och så. Visst det tycker jag, absolut. Nej men det känner man ju att absolut, någon sorts yrkesstolthet i att jobba med den katalogen, att det är en katalog som är gemensam för så många människor, ja.

Aden (universitetsbibliotekarie)

Här kan vi kombinera våra teoretiska perspektiv. Inom kollektivet finns det alltså en tydligt definierad lägsta nivå, och att inte nå upp till denna uppfattas som ett misslyckande inför andra medlemmar. Samtidigt ser vi att man har olika

uppfattningar om bibliotek som trovärdiga källor baserat på deras förmåga att katalogisera. Användandet av miniminivå kan ses som en situation där en viss status som kognitiv auktoritet, eller trovärdig katalogisatör, går förlorad. En annan sådan situation är förhållningssättet till importerad information.

Vad gäller vårt andra exempel, synen på importerad information, kan det slå åt olika håll. Det handlar i viss mån om hur katalogisatörerna uppfattar sin yrkesroll och olika definitioner av kvalitet. Ett lite längre citat från Dana beskriver problematiken:

Men egentligen är det så att det finns vissa kvalitetskrav som man måste leva upp till inom LIBRIS-kollektivet, och det är ju inte alltid man gör det, av den ena eller andra anledningen. Ibland kan det vara helt medvetet, att man tycker att vi måste vara effektiva, vi importerar poster, vi gör i princip ingenting åt dem, vi låter väldigt många olika ämnesord på många olika språk ligga kvar, för vi tycker att det är berikande och vi vill inte slösa bort tid på att ta bort dem. Medan andra kan tycka att det blir ju jätterörigt och varför ska en engelsk post ha ämnesord på turkiska, och så vidare. Och så, när det gäller svenska, på [min arbetsplats] [...] jag har ju hört kollegor som beklagar sig över att man... att posterna är för ofärdiga på olika sätt och att det ställer till merarbete, det är det här med ändringsmeddelanden som man måste skicka ut när man gör vissa ändringar, och då är de här ändringarna något som det första biblioteket, som höjde upp det till biblioteksnivå skulle ha gjort.

Dana (folkbibliotekarie)

Toni, å andra sidan, upplever att en större mängd metadata kan komma andra LIBRIS-bibliotek till del:

Toni: Är det utländsk går det ju jättebra att importera den, och då behöver man inte lägga ner jättemycket krut på det. Då får man kanske någon som är expert på just det ämnet som gjort den.

Axel: Vilken metadata brukar du låta vara kvar respektive ta bort?

Toni: Jag låter klassning vara kvar och ämnesord också.

Axel: Även om det är olika sorters...?

Toni: Även om det är flera olika sorters system, ämnesordssystem. Alltid är det väl någon som blir glad.

Toni (universitetsbibliotekarie)

6.4 Idealisk katalogisering och pragmatisk katalogisering

I mina intervjuer har två olika diskursiva perspektiv på katalogisering kommit till uttryck. Läsaren har kanske redan anat deras konturer. Det finns å ena sidan den *idealiska katalogiseringen*, där katalogisatören i huvudsak utgår och återvänder till primärkällan, skapar rena poster från grunden och är kritiskt eller avogt inställd till användande av metadata från andra databaser och information från källor på internet – även om de måste användas. Å andra sidan finns det den *pragmatiska*

katalogiseringen, som definieras mer av att se stora mängder metadata som berikande. Ämnesord på olika språk, anmärkningar, och så vidare ger fler vägar till boken. Detta perspektiv betonar möjligheterna med att minska dubbelarbete genom användandet av sekundärkatalogisering och betraktar i högre grad utländska bibliotek i LIBRIS XL som auktoriteter. Ibland kommer spänningar mellan dessa perspektiv till uttryck i intervjuerna:

Jag tror att andra bibliotek har större tilltro till poster man kan hitta i LIBRIS från andra system. Ibland ser man att det är importerade poster rakt av, där det är mycket information som är... inte fel men helt obsolet för svenska förhållanden. Att det kommer in mycket skräpmetadata som inte visas korrekt hos oss eller som är helt irrelevant. Där finns det lite olika praxis och det där är väl en sådan där sak som jag också kan tycka att KB skulle vara tydliga med: hur ska man förhålla sig till importerade poster? För det är ju en jättebra möjlighet att hämta poster från andra ställen, men ska man då städa upp dem eller låta dem vara som dem är? Det har varit lite otydligt, kan jag tycka.

Kim (folkbibliotekarie)

Inte bara ämnesord, jag antar det här med att importera poster inte är något de [andra LIBRIS-bibliotek, min anm.] gillar. För att det ser kanske lite för stökigt ut... Man får ju in väldigt mycket information. Man kanske får sammanfattningar av innehållet, man får som sagt ämnesord på originalspråket, och ja... Man kanske får en DDK-kod på köpet, och lite sådant va. Så man tycker att det är förvirrande för besökarna[...] Och att man då hellre vill ha en... I stället för att importera en post gör man en egen post. Som ser ut som de gamla BTJ-posterna. Bättre om du frågar med dem, hör hur dem... Men vi skulle aldrig komma på tanken att inte importera en post om det finns.

Andrea (folkbibliotekarie)

Som tidigare beskrivits betraktar respondenterna katalogisering som en markör för tillförlitlighet: Det faktum att en bibliografisk post blivit granskad av en yrkesverksam bibliotekarie är en kvalitetsstämpel. De olika perspektiven kommer in i bilden då de skiljer sig åt i synen på vilken sorts data – och vilka avsändare – som är goda nog att släppa igenom.

Axel: Finns det några andra uppgifter du brukar hämta från återförsäljare eller förlagens webbsida?

Jona: Det är ju inte ofta, alltså. Nu måste jag tänka vad det skulle kunna vara. På något sätt är det ju så att saknas en uppgift i publikationen så saknas den ju i publikationen och ska ju kanske inte heller finnas med i katalogiseringen.

Jona (folkbibliotekarie)

Två saker bör betonas. För det första ska inte detta uppfattas som absoluta positioner, utan snarare diskursiva nivåer. Detta är inte två distinkta sidor i en debatt eller konflikt, utan samma respondent kan ge uttryck för båda uppfattningarna, och de kan ha helt olika inställning till huruvida man i en viss situation ska vara pragmatisk eller idealisk. För det andra kan man applicera denna indelning både på

det egna arbetet och det gemensamma, men på olika sätt. Å ena sidan råder katalogisatören över sitt eget arbete, och bestämmer själv hur hen vill utföra det. Detta är helt i linje med praktikteorins tanke om att gemensamma regler och normer kan tolkas och omförhandlas på individnivå. Å andra sidan: Även om bilden av vilken typ av katalogisering som är bra självfallet färgar irritationen inför andra biblioteks poster, så är respondenterna i slutändan positiva vad gäller själva samarbetet. Det finns en insikt om att ens egna hållning inte kan upphöjas till allmän lag:

Jag personligen tycker att det är jättebra med det här samarbetet och att det är ett lärande för alla, och alla gör så gott de kan och bidrar med [det] de kan och att de fördelarna som kommer ur det är större än nackdelarna. Och sen finns det ju regler att förhålla sig till, att man till exempel inte tar bort ämnesord hur som helst. Och man ändrar inte en kod utan att tala om det. Det finns en tydlighet i det som är bra. Ja det är klart att vissa poster är mindre bra, men det kan lika gärna vara så att andra tycker att vi har andra poster ”Åh nu är [min arbetsplats] där igen nu måste vi fixa detta och detta”. Så jag tycker att ja, som sagt, fördelarna överväger.

Kaj (universitetsbibliotekarie)

Jean upplever att andra katalogisatörer hen haft kontakt med inom LIBRIS-kollektivet besväras mer än vad hen gör:

Sen kan inte jag säga att jag tycker att det varit besvärande. Men det är klart, strävar man efter att posterna ska vara rätt, liksom, att det ska vara riktigt och korrekt, då kan det ibland upplevas som att det är en massa amatörer som sitter och håller på. Jag tycker inte... jag är mera proffsig än att jag lätt kan acceptera det som det är.

Jean (folkbibliotekarie)

Vid dessa två perspektiv finns också ett tredje närvarande, nämligen *användarperspektivet*. Detta perspektiv kan nog snarare uppfattas som en beståndsdel i de två andra. Oavsett idealisk eller pragmatisk syn på katalogisering, görs arbetet med användaren i åtanke. Skillnaden är kanske hur man uppfattar dennes behov.

Göra den lite snyggare helt enkelt eller vad man ska säga. Så att man ändå bygger ut den, ger användaren lite mer att stå på. Men så klart inte in absurdum eller så. Det ska vara att ”nu är det bra nog och nu släpper jag den här”. Nu är det som jag tycker är tillräckligt för att användaren ska ... att man har användaren i åtanke, att det är för dess skull som man skapar posten. Inte för att jag ska skapa den perfekta katalogposten.

Love (universitetsbibliotekarie)

Vi vill ju att våra kataloger ska vara användbara för allmänheten. Man ska inte behöva gå till Goodreads för att få boktips eller få veta vilka böcker som en viss författare skrivit. Det ska ju finnas i vår katalog. Det ska inte vara så himla svår genomtränglig.

Andrea (folkbibliotekarie)

Sen också att ibland får man faktiskt säga om en bok att det viktigaste är att få ut den på hyllan. Det är en bok som är reserverad och jättemånga ska ha den, vi behöver få ut den. Sen får någon annan ordna med den mer.

Kaj (universitetsbibliotekarie)

Men även vad gäller perspektivet på användarens behov, kan man ha olika uppfattning. Det är inte helt lätt att nå ett enkelt svar:

En sak som är klurig är det här med ämnesord på andra språk. Och det kanske kan hjälpa någon. Tar du in ämnesord på andra språk hjälper det kanske någon som kan det språket, å andra sidan får du kanske information... Ja här får du ämnesord enligt andra system som kanske inte är relevanta. Men ja, det är klart att alla som kan bli hjälpta av en post, det är ju liksom bra. Men det blir också svårare att överskåda.

Sasja (folkbibliotekarie)

Dessa olika perspektiv är, som redan nämnts, närvarande flera olika gånger bland samma respondenter. Därmed kan det vara missvisande att behandla dessa som olika praktiker, utan det är sannolikt bättre att se dem som beståndsdelar av en och samma praktik. Som redan påpekats har förespråkare för båda perspektiven argument för att just deras sätt är det som i högst grad hjälper användarna att hitta rätt. Betraktat genom praktikteorin ger dessa uttalanden en bild av de värderingar, relationer och sammanhang som katalogisatorerna uppfattar som viktiga i deras arbete, det vill säga hur de förstår sin uppgift i relation till biblioteksanvändarna och andra bibliotek i LIBRIS-samarbetet. De är aspekter av det "routinized type of behaviour" som ger mening åt katalogisatorernas arbete och utgör deras informationspraktik (Reckwitz 2002, s. 249).

7. Diskussion

Denna uppsats har intresserat sig för LIBRIS-katalogisatorers informationspraktik, hur de söker information, och hur deras förutsättningar för att katalogisera ser ut våren 2023. Med hjälp av praktikteori (i synnerhet Jean Lave & Etienne Wengers begrepp praxisgemenskaper) och Patrick Wilsons begrepp kognitiv auktoritet har jag försökt besvara detta i resultat- och analyskapitlet ovan. I detta avslutande kapitel vill jag återkoppla till frågeställningarna och svara på dem, ställa dem i relation till tidigare forskning, samt resonera kring metodval, generaliserbarhet och möjligheter till vidare forskning.

7.1 Katalogisatorers informationssökning

Den första forskningsfrågan i denna uppsats löd *Vilka andra källor än den primära används vid katalogisering i LIBRIS och hur bedöms dessa källors trovärdighet?* Katalogisatorer använder en rad olika källor för att kontrollera rena faktauppgifter, men även för att minska osäkerhet inför katalogiseringsbeslut. Som väntat sker majoriteten av informationssökningen online, men även kontakter inom arbetsplatsen, större biblioteks nätverk (i meningen ett nätverk mellan huvudbibliotek och filial- eller fakultetsbibliotek) och LIBRIS-kollektivet i stort förekommer, även om den sistnämnda sker i mindre grad än de första två. En källas trovärdighet bedöms efter situationens behov och samma källa äger inte samma tillförlitlighet om det gäller något bortom källans expertisområde: En kollega som är duktig på att katalogisera seriealbum, exempelvis, ses kanske inte som lika tillförlitlig när det gäller att besvara katalogiseringsfrågor om självpublicerat eller gammalt material.

Liksom i de informationsmodeller som skapats av Kuhlthau och Krikelas, är minskandet av osäkerhet en viktig motor i informationssökandet (Case & Given 2016, ss. 141–175). Osäkerhet bör i detta fall förstås som osäkerhet inför katalogiseringsbeslut. Så som Çakmaks (2019) studie från Turkiet visat, har stora aktörer, så som universitetsbibliotek eller nationalbibliografiska bibliotek, stort förtroende bland katalogisatorer. Detta förtroende för bibliotekskällor (och, i vissa fall, misstro mot kommersiella aktörer) är kanhända också generaliserbart, då det kan säga något om bibliotekarieprofessionen i stort: Att bibliotekskällor ses som mer tillförlitliga än andra borde också säga något om hur bibliotekarien uppfattar sin egen yrkesroll.

I intervjuerna har frågor om att söka information online eller i tredjepartskällor ibland mötts med viss förvåning av respondenterna. Detta dels eftersom de uppfattar sin arbetsuppgift som mer strikt i förhållande till rena faktauppgifter, det vill säga att de inte vill använda något annat än primärkällan. Dels för att det i jobbet ingår bedömningsfrågor, och de i dessa är utelämnade till sitt eget omdöme. Osäkerhet är närmast ett villkor för att arbeta som katalogisatör.

Diao (2018, s. 14) kom fram till att katalogisatörens omdöme är betingat av situationen: "Cataloguers judgment is situational". Om vi extrapolerar från detta, och även inkluderar bedömning och användning av andrahandskällor inom katalogisatörens arbetsuppgifter, visar studien att Diaos slutsats gäller även detta. Det vill säga att katalogisatörerna utövar sitt omdöme i värderingen och nyttjandet av andra källor, och att detta omdöme leder dem, beroende på situationen, till olika värderingar av samma källa. Denna slutsats rimmar väl med Wilsons teoretiska begrepp kognitiv auktoritet, som även det utgår från situationens behov.

Här kan ovanstående diskussion och svaren på den första forskningsfrågan sammanfattas:

- Katalogisatörer använder encyklopedier, återförsäljare på internet, databaser och nationalbibliografier för att minska osäkerheten inför katalogiseringsbeslut.
- Katalogisatörer använder dessa källor både i frågor om rena faktauppgifter och som stöd i bedömningar.
- En källas tillförlitlighet och relevans är situationsbaserad. Specifika källor används för specifika ändamål.

7.2 Samspelet mellan primär- och sekundärkatalogisering

Den andra forskningsfrågan löd: *Hur förhåller sig LIBRIS-katalogisatörer till samspelet mellan primärkatalogisering och importerad eller maskinellt genererad information?*

Förhållningssättet till samspelet mellan primärkatalogisering och import eller maskinellt genererad information varierar mellan respondenterna. Generellt kan dock sägas att just maskinellt genererad information synas med stor skepsis, medan förhållningssättet till import från andra källor varierar. Kopplingar kan dras mellan katalogisatörens föredragna metod och dennes uppfattning av sin yrkesroll, men den tydligaste kopplingen är mellan metod och material. Det som katalogisatören främst arbetar med bestämmer också deras föredragna metod.

Importförfarandet går till på olika sätt. Vissa väljer att öppna två fönster samtidigt och kopiera över den information som de bedömer vara väsentlig, medan andra importerar poster, ändrar i dem och berikar sedan förhandsposten utifrån denna importerade post.

Savolainens (2022) och McKenzies (2003b) forskning visade två andra aspekter av begreppet kognitiv auktoritet. Den ena var den erfarenhetsbaserade auktoriteten: McKenzies resultat visar att kvinnor, i frågor om graviditet och mödravård, betraktar sig själva som auktoriteter (eller inte) beroende på deras erfarenheter. Savolainen, emellertid, visade att maktperspektivet är centralt för förståelsen av begreppet, då vissa organisationer kan besitta en hög grad av kognitiv auktoritet helt oberoende av enskilda argument eller forskningsmetoder, utan i stället på grund av en förmodad expertis. Relaterat till denna studie kan vi å ena sidan betrakta omdöme som en form av erfarenhetsbaserad kognitiv auktoritet, men inom vissa gränser. När det till exempel gäller katalogiseringsregler & -standarder, vänder sig katalogisatorerna till Metadatabyrån, och frångår inte dessa regler på grund en självuppfattning där de besitter en egen, högre kompetens. Däremot kan RDA-reglerna upplevas som krångliga att förstå, något som även Long (2018) visade i sin studie, och tolkningen som katalogisatorerna gör stämmer inte alltid. Vad gäller bedömningsfrågor, däremot, kan det egna omdömet besitta mer inflytande över beslutsfattandet. Men även i dessa frågor söker katalogisatorerna efter hjälp i andra källor. Och då är det ofta stora, institutionellt etablerade källor med expertismakt som räknas högst: nationalbibliografier.

I Clarke & Dobreski (2019) beskrevs växelverkan mellan katalogisatorers sökande i andra källor och deras egna erfarenhet som en repertoar. Artikelförfattarnas syn på katalogisering som en form av design framställer katalogisatorernas yrkesutövning som ett sätt att lösa komplexa problem: Hur representeras denna information på bästa sätt? Att utöva sådan design kräver även att bibliotekarien intar en eller flera av de roller som Omekwu (2008) beskriver i sin studie, exempelvis den som autentiserar kunskap, och separerar "the ephemeral from the enduring, the valid from the unreliable, the factual from the fraudulent and the legal from the absurd" (Omekwu 2008, s. 194). I den föreliggande studien har katalogisatorerna utvärderat befintliga bibliografiska poster utefter utseende, det vill säga estetiska krav så som huruvida de är "röriga" eller "städade". De bibliografiska posternas utseende och lättöverskådlighet bestämmer postens nivå av tillförlitlighet. För att återkoppla till Clarke & Dobreskis slutsatser kan det alltså dras en parallell mellan bra design och tillförlitlighet.

Liksom i fallet med andrahandskällor utövar katalogisatorerna ett slags omdöme när det gäller förhandsposter och importen av metadata från andra databaser. Detta omdöme värderar samma källor på olika sätt givet situationen: Allt från vilken typ av material som katalogiseras, de bibliografiska posternas utseende och beskrivningsnivå, till vilka ämnesord som ska föras över och/eller tas bort. Generellt kan dock sägas att förhandsposter besitter en låg nivå av tillförlitlighet, medan inställningen till import varierar mellan respondenterna. Vissa ser utländska nationalbibliografier som närmast per definition tillförlitliga, och för över posterna som de är, medan andra vill råda mer över posternas utformning och kopierar informationen med viss betänksamhet. Detta kan antingen förstås som ytterligare ett utövande av omdöme, eller att katalogisatorerna betraktar sig själva – i viss mån – som kognitiva auktoriteter.

Här kan ovanstående diskussion och svaren på den andra forskningsfrågan sammanfattas:

- Respondenterna besiktigar redan existerande bibliografiska poster visuellt och bestämmer utifrån sin egen erfarenhet om den är kompetent gjord eller ej. Samtidigt ger respondenterna uttryck för en preferens för offentligt finansierade eller icke-kommersiella aktörer som nationalbibliografier.
- Maskinellt skapad information – det vill säga förhandsposter – betraktas med stor misstänksamhet och ses inte som trovärdig.
- Sekundärkatalogisering med hjälp av bibliografiska poster i utlandet – så kallad import – sker med olika metoder och betraktas med varierande grad av tillit bland respondenterna.

7.3 LIBRIS-samarbetet

Den sista forskningsfrågan i denna uppsats löd: *Hur inverkar LIBRIS-samarbetet på enskilda bibliotekariers katalogiserande?* Svaret är att det inverkar på olika sätt, men framför allt tar formen av en växelverkan: Katalogisatorerna vill bygga poster som uppnår en viss standard för att andra bibliotek ska dra nytta av deras arbete, samtidigt som de i viss mån värderar andra bibliotek utifrån deras förmåga att nå upp till samma nivå. Vissa bibliotek blir trovärdiga avsändare, vars poster går att lita på eller till och med kan härmas, medan andra granskas mer noggrant. I det senare fallet gör sig ekonomiska faktorer ofta påmind. Respondenterna menar att mindre bibliotek med få katalogisatorer och små budgetar har sämre utgångspunkter att katalogisera väl. Här kan vi återkoppla till Hasenyagers avhandling (2015). Vi kan jämföra det katalogisatorerna säger i föreliggande studie

med Hasenyagers antagande att mer tid och mer erfarenhet leder till bättre katalogisering. Respondenterna i studien gör ett liknande antagande: Det är större bibliotek med resurser och vana katalogisatörer som betraktas som trovärdiga källor.

Ytterligare en komplikation i sammanhanget är att biblioteken använder olika måttstockar för vad som är kvalitet. Mitt mål i uppsatsen har inte varit att representera ett sätt att katalogisera som bra och ett annat som dåligt. Det är helt enkelt olika perspektiv som kommer till uttryck, och de förenas i att de sätter idén om användarens behov i första rummet, men tolkar dennes behov på olika sätt. Dessa synsätt har båda goda argument på sin sida. Å ena sidan var kopplingen mellan lokala och globala kataloger en del av visionen som lade grund för LIBRIS. Tanken att dra nytta av andra länders katalogexpertis har varit med sedan projektets början. Och att bevara ämnesord, anmärkningar, och så vidare som ur ett svenskt perspektiv verkar irrelevanta, kan för den utländske besökaren ha stor betydelse. Å andra sidan verkar det långsökt att en hög mängd metadata alltid skulle producera fler relevanta sökträffar, och inte fler irrelevanta. Dessutom bör man fundera på tilltron till utländska kataloger. Katalogisatörerna i LIBRIS har en viss bild om hur andra bibliotek inom samarbetet arbetar, men vad vet de egentligen om hur utländska katalogers bibliografiska data blir till? Huruvida utländska kataloger besitter någon expertis bortom den rent språkliga verkar det svårt att egentligen veta något om.

En risk med den indelning jag beskriver i resultatavsnittet ovan mellan ett idealiskt och pragmatiskt synsätt är att läsaren tror att dessa är absoluta positioner. Så är inte fallet. Respondenter kan ge uttryck för båda synsätten under en och samma intervju, och ingen respondent påstår att de helt omdanar bibliografiska poster som ett annat bibliotek arbetat med, bara för att de inte stämmer överens med katalogisatörens eget arbetssätt. Snarare menar flera att de accepterar andra biblioteks arbete i hög grad, även om de hade gjort annorlunda själva.

Här kan ovanstående diskussion och svaren på den tredje forskningsfrågan sammanfattas:

- Att samsas med andra bibliotek i samma katalog påverkar enskilda katalogisatörer på så vis att vissa aktörer inom samarbetet ses som trovärdiga avsändare av information, medan andra betraktas mer skeptiskt. Mindre trovärdiga aktörer är i regel små bibliotek med få resurser avsatta till katalogisering.

- Olika värderingar för vad som är dugliga poster inverkar på enskilda katalogisatörer i en sorts växelverkan: Katalogisatörerna har egna definitioner av kvalité, och kan uppleva frustration när andra bibliotek gör på andra sätt. Samtidigt anpassar katalogisatörerna sig i hög grad till de poster som finns i databasen, och försöker i hög mån acceptera andras arbete.

7.4 Avslutning, reflektioner och möjligheter till vidare forskning

Redan inledningsvis knöt jag an mitt uppsatsämne till min egen yrkeslivserfarenhet. Utan min tid som katalogisatör hade katalogarbete som ämne för en uppsats inte föresvävat mig. Det som har intresserat mig från början är samarbetets bredd, tillsammans med upplevelsen av att det egentliga arbetet görs enskilt och utan mycket kontakt med andra bibliotek. Som biblioteksassistent var upplevelsen av ett glapp mellan den katalogisering jag utövade och en föreställd ”rätt” eller ”korrekt” katalogisering, och det faktum att KB styrde samarbetet med lätt hand, intressant för mig. Det som uppsatsen försökt fånga är subjektiva erfarenheter av ett geografiskt utspritt och löst sammansatt samarbete, som ändå har stor betydelse för katalogisatörers vardag. I relation till denna målsättning vill jag kort reflektera över metodvalet. För det första hade jag, om jag börjat om, planerat ett fåtal observationer som ackompanjemang till mina intervjuer. Inledningsvis kändes det viktigt att spegla LIBRIS-samarbetets geografiska bredd, och jag lade fokus på att få kontakt med geografiskt spridda bibliotek. Hade jag vetat att så många skulle tacka ja till intervju hade jag kunnat tänka om kring textanalys i ett tidigare skede, och sätta undan tid till att utföra ett fåtal observationer i stället.

En annan potentiell nackdel med kvalitativa intervjuer framför kvantitativa metoder, i det här fallet, är att de som svarar att de vill delta i studien av förklarliga skäl är djupt engagerade i katalogiseringsfrågor och därmed 1) har djupare kunskaper i katalogisering än ”gemene katalogisatör”, 2) upplever arbetsuppgiften som viktig och därmed inte tar genvägar, 3) har djupare plikt känsla gentemot andra medlemmar inom LIBRIS-kollektivet, och så vidare. Som respondenten Jona säger:

Sen tänker jag, men det är kanske naivt av mig, men jag tänker att vadå, man följer väl riktlinjerna i LIBRIS, som står, liksom?

Jona (folkbibliotekarie)

Även om flera av respondenterna erkänner att de begår misstag eller ibland får nöja sig med en post på en viss nivå kan den allmänna ambitionsnivån bland de

intervjuade katalogisatorerna betraktas som hög. Detta snedvrider kanhända materialet och dess generaliserbarhet på resten av LIBRIS-kollektivet. En potentiell fördel med en mer kvantitativ metod (till exempel ett neutralt, anonymt webbformulär) hade varit, förutom att få fler bibliotek (och bibliotek i mindre kommuner) att delta, att få fler att bekänna sig till den typ av katalogisering som av en del respondenter uppfattas som undermålig eller slarvig.

Arbetande katalogisatorer (eller studenter som vill arbeta med katalogisering) som läser denna uppsats, undrar kanske vilka praktiska lärdomar de kan dra av den. Dess generaliserbarhet för yrkeslivet, så att säga. Det finns vissa, enkla praktiska förslag, så som att katalogarbetet förenklas om ens arbetsstation har två datorskärmar, eller förslag på källor och importmetoder. Flera deltagare har sagt att det varit intressant för dem att fundera och reflektera över sitt arbete; jag hoppas att praktiserande katalogisatorer som läser denna uppsats får en liknande tankeställare. Slutligen tycker jag att de borde dra styrka från det faktum att den positiva bilden av samarbetet är så stark, och ta det som en uppmaning att skapa nya vägar för kontakt inom samarbetet. Dessutom hoppas jag att läsaren av denna uppsats drar slutsatsen att katalogisering är något som får ta tid. Vissa som här intervjuats skulle säga att det *måste* få ta tid; att bra katalogisering inte går att utföra under vilka omständigheter som helst. Det kan vara en värdefull insikt för yrkesverksamma katalogisatorer, och ett argument de kan använda sig av i dialog med chefer om bemanningsgrad, arbetsbörda eller ekonomiska resurser.

Slutligen vill jag ge förslag på vidare forskning. Som tidigare nämnts finns det anledning att tro att uppsatsen hade tjänat på att kompletteras med en kvantitativ studie. Utöver det vore det intressant att vidare undersöka eventuella maktstrukturer eller ekonomiska perspektiv, till exempel genom att studera skillnaden i katalogiseringstid mellan mindre och större bibliotek. En annan väg vore att undersöka yrkesrollen närmare, förslagsvis följa exemplet i Lindbergs (2015) avhandling, och intervju nyutexaminerade BoI-studenter som katalogiserar, och närmare studera glappet mellan teori & praktik i relation till katalogisering.

Ett tema som inte fick någon naturlig plats i resultat- och analyskapitlet, trots att det diskuterades i bakgrundskapitlet och återkom i flera intervjuer, är automatiserad katalogisering med hjälp av artificiell intelligens. AI nämndes ofta av respondenterna i deras svar på frågan om katalogiseringens ställning idag. Några av svaren hade kanske funnit sin mest naturliga plats i avsnitten om yrkesstolthet eller användarvänlighet. Till exempel:

De pratar ju från KB:s sida, har jag tyckt mig förstå, ganska mycket att *det* ska kunna automatiseras, och *det* ska kunna automatiseras. Och det är ju bara gångbart till en viss gräns.

Det pratades om genererade Deweykoder, på något sorts maskinellt sätt, jag fattade inte riktigt... har inte riktigt fattat det där. Men det är väl bra, tänker jag, om man har fortsatt tillräckligt mycket respekt för det här jobbet för att man ska tycka att det är värt att ha livslevande människor som håller på med det, om man säger. Sen ska inte det svälla ut till det absurda, det är viktigt att vi håller i huvudet att vi gör det här för en slutanvändare som vi ska ha i fokus, och som vi också ska se till att träffa och höra vad de efterfrågar. Så det inte alldeles börjar leva sitt eget liv. Så det kan ju bli så nördigt att man glömmer bort att det finns en slutanvändare.

Jean (folkbibliotekarie) [kursivering för att förtydliga betoning]

Ämnet artificiell intelligens har präglat våren 2023, i mångt och mycket på grund av den mediala uppmärksamhet som generativ AI i stil med ChatGPT rönt sedan slutet av 2022. Med utvecklingar inom KB som automatiserad romanisering och klassificering, är nästa naturliga steg för forskning om LIBRIS-samarbetets informationspraktiker att intressera sig för den artificiella intelligensens inverkan. Men eftersom dessa projekt är i startgroparna har de inte tagit större utrymme i denna uppsats.

Tack

Jag vill avsluta denna uppsats med att rikta ett stort tack till mina respondenter. Gensvaret från de bibliotek som tillfrågades att delta överrumplade mig något, och utan er vilja att delta i studien hade uppsatsen inte blivit av. Jag vill också tacka Sara Kjellberg för god handledning och för att hon från början visat stor entusiasm och intresse för mitt val av uppsatsämne. Slutligen vill jag även tacka mina kollegor på min förra arbetsplats, då de haft stor betydelse för de infallsvinklar och idéer som gett uppsatsen form.

Litteraturförteckning

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion : vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Tredje upplagan. Studentlitteratur.
- Çakmak, T. (2019). Cataloguing practices at university libraries: analysis of current conditions and practices in Turkey. *Electronic Library*, 37(1), 155–172. doi:10.1108/EL-06-2018-0122.
- Case, D. O. & Given, L. M. (2016). *Looking for information : a survey of research on information seeking, needs, and behavior*. Fourth edition. Emerald.
- Clarke, R. I. & Dobreski, B. (2019). Exploring the role of repertoire in library cataloging. *Journal of Documentation*, 75(5), 1169–1189. doi:10.1108/JD-10-2018-0169.
- Cox, A. M. (2012). An exploration of the practice approach and its place in information science. *Journal of Information Science*, 38(2), 176–188. doi:10.1177/0165551511435881.
- Diao, J. (2018). Conceptualizations of Catalogers' Judgment through Content Analysis: A Preliminary Investigation. *Cataloging & Classification Quarterly*, 56(4), 298–316. doi:10.1080/01639374.2017.1393782.
- Forssblad, H. & Thomas, B. (red.). (2012). *Att bryta ny marc libris 40: en jubileumsskrift*. Stockholm: Kungl. biblioteket.
- Golub, K., Hagelbäck, J. & Ardö, A. (2018). Automatic classification using DDC on the Swedish Union Catalogue. I Philipp Mayr, D. T., Joseph Busch, Koraljka Golub, Marjorie Hlava & Marcia Zeng (red.). *Proceedings of the 18th European Networked Knowledge Organization Systems (NKOS 2018) Workshop, Porto, Portugal, September 13, 2018*. Presenterad vid 18th European Networked Knowledge Organization Systems Workshop (NKOS 2018), Porto, Portugal, September 13, 2018, CEUR-WS.org, ss.4–16.
- Gustavsson, B. (2011). *Bokens väg i nya banor : att hitta fram till ett biblioteks inre tjänsts arbetsflöde*. Stockholm: Stockholms universitetsbibliotek.
- Görman, U. (2021). *Vägledning för etikprövning av forskning inom HT-fakulteten*. Lund: Humanistiska och teologiska fakulteterna, Lunds universitet.
- Haider, J. & Sundin, O. (2019). *Invisible search and online search engines : the ubiquity of search in everyday life*. Routledge.
- Hasenyager, R. L., Jr. (2015). Convenience to the Cataloger or Convenience to the User?: An Exploratory Study of Catalogers' Judgment.
- Igelström, P. & Brage, C. (red.). (2018). *Ett bibliotek i takt med tiden : Linköpings universitetsbibliotek 50 år*. Linköping: Linköpings universitetsbibliotek.
- Joudrey, D. N., Taylor, A. G. & Wisser, K. M. (2018). *The organization of information*. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.

- Kuhlthau, C. C. (1991). Inside the Search Process: Information Seeking from the User's Perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(5), 361–371.
- Kungliga biblioteket (2022b). *Libris version 1.27 – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2022-09-29-libris-version-1.27.html> [2023-03-27].
- Kungliga biblioteket (2022a). *Testperiod av automatiserad romanisering – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2022-12-19-testperiod-av-automatiserad-romanisering.html> [2023-04-14].
- Kungliga biblioteket (2022c). *Ändringsmeddelanden cxz – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/libris/librissamarbetet/sandlistor/andringssmeddelanden-cxz.html> [2023-04-14].
- Kungliga biblioteket (2023b). *Om Metadatabyrån - Metadatabyrån (kb.se)*. <https://metadatabyran.kb.se/ovrigt/om-metadatabyran> [2023-03-27].
- Kungliga biblioteket (2023a). *Adminmetadata i Libris - Metadatabyrån (kb.se)*. <https://metadatabyran.kb.se/beskrivning/specialanvisningar/adminmetadatat-a-i-libris#h-Beskrivningsniva> [2023-03-26].
- Kungliga biblioteket (2023e). *LIBRIS - sökning: ämne:LIBRIS (kb.se)*. <https://libris.kb.se/hitlist?q=%C3%A4mne%3ALIBRIS&r=&f=ext&t=&s=c&g=&m=50> [2023-03-14].
- Kungliga biblioteket (2023c). *Utbildningsmaterial - Metadatabyrån (kb.se)*. <https://metadatabyran.kb.se/utbildningsmaterial> [2023-03-31].
- Kungliga biblioteket (2023d). *Tjänster - Metadatabyrån (kb.se)*. <https://metadatabyran.kb.se/tjanster> [2023-03-31].
- Lazarinis, F. (2015). 6 - RDA: the new standard for descriptive cataloguing. I Lazarinis, F. (red.). *Cataloguing and Classification*. Boston: Chandos Publishing, ss.115–129.
- Lindberg, J. (2015). *Att bli bibliotekarie : Informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. Doctoral thesis, monograph. *Skrifter från Valfrid*. Högskolan i Borås, Borås.
- Lindh, K. (2015). *Breathing life into a standard : the configuration of resuscitation in practices of informing*. Department of Arts and Cultural Sciences, Lund University.
- Lindström Rova, S. (2020). *Katalogisering i Libris XL : En studie om katalogisatörers praktik, kunskap och lärande*. Kandidatuppsats. Uppsala universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-22866>.
- Long, C. E. (2018). RDA Implementation in Large US Public Libraries. *Library Resources & Technical Services*, 62(3), 98–113.
- McKenzie, P. J. (2003a). A model of information practices in accounts of everyday-life information seeking. *Journal of Documentation*, 59(1), 19–40. doi:10.1108/00220410310457993.

- McKenzie, P. J. (2003b). Justifying Cognitive Authority decisions: Discursive strategies of information seekers. *Library Quarterly*, 73(3), 261.
- Michnik, K. & Utter, M. (2018). Nyutexaminerade bibliotekariers beskrivna kompetensluckor och utbildningens utmaningar. I Joacim Hansson & Per Wisselgren (red.). *Bibliotekarier i teori och praktik : Utbildningsperspektiv på en unik profession*. Lund: BTJ, ss.39–59.
- Murillo, E. (2011). Communities of practice in the business and organization studies literature. *Information Research*, 16(1),.
- Mödden, E. (2022). Artificial intelligence, machine learning and bibliographic control. DDC Short Numbers – Towards machine-based classifying. I Bergamin, G., & Mauro, G. (red.). *Bibliographic Control in the Digital Ecosystem*. Florence: Firenze University Press.
- Olsson, L. (1995). *Det datoriserade biblioteket : maskindrömmar på 70-talet*. 1. uppl. Tema, Univ.
- Omekwu, C. O. (2008). Cataloguers in a global information network environment. *The Electronic Library*, 26(2), 188–201. doi:10.1108/02640470810864082.
- Pennlöv, M. (2004). *LIBRIS och biblioteken. En studie över möjligheterna till biblioteksinflytande över LIBRIS-systemet från 70-tal till nutid*. Magisteruppsats, biblioteks- och informationsvetenskap. Uppsala universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-101650>.
- Pilerot, O. (2014). *Design researchers' information sharing : the enactment of a discipline*. University of Borås.
- Pilerot, O. (2018). Högskolebibliotekariers informationsanvändning. I *Konferensbidrag till Mötesplats Profession. Mötesplats Profession – Forskning : Svensk Biblioteksförning/Högskolan i Borås*.
- Pilerot, O., Hammarfelt, B. & Moring, C. (2017). The many faces of practice theory in library and information studies. *Information Research*, 22(1), 1–16.
- Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory*, 5(2), 243–263. doi:10.1177/13684310222225432.
- Rieh, S. Y. (2002). Judgment of information quality and cognitive authority in the Web. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53(2), 145–161. doi:10.1002/asi.10017.
- Savolainen (2008). *Everyday information practices : a social phenomenological perspective*. Scarecrow Press.
- Savolainen, R. (2007). Information behavior and Information practice: Reviewing the "Umbrella concepts" of Information-seeking studies. *Library Quarterly*, 77(2), 109–132.
- Savolainen, R. (2009). Everyday Life Information seeking. I Bates, M. J., & Maack, M. N. (red.). *Encyclopedia of Library and Information Sciences, Third Edition*. CRC Press.
- Savolainen, R. (2022). Cognitive Authority as an Instance of Informational and Expert Power. *Libri*, 72(1), 1–12. doi:10.1515/libri-2020-0128.

- Seldén, L. (2012). Utbildning för folkbibliotekarier i Sverige : politiska beslut och deras följder. I Anders Frenander, J. L. (red.). *Styra eller stödja? : svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Valfrid, ss.189–215.
- Seldén, L. & Sjölin, M. (2003). Kunskap, kompetens och utbildning: ett bibliotekariedilemma under 100 år. *Svensk biblioteksforskning*, 14(4), 19–67.
- Shove, E., Pantzar, M. & Watson, M. (2012). *The dynamics of social practice. everyday life and how it changes*. SAGE Knowledge Online. SAGE.
- Sundin, O. (2003). *Informationsstrategier och yrkesidentiteter : en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Valfrid.
- Suominen, O., Inkinen, J. & Lehtinen, M. (2022). Annif and Finto AI: Developing and Implementing Automated Subject Indexing. I Bergamin, G., & Mauro, G. (red.). *Bibliographic Control in the Digital Ecosystem*. Florence: Firenze University Press.
- Sveriges författarförbund (2022). *Utgivningsformer – frågor och svar - Författarförbundet (forfattarforbundet.se)*.
<https://forfattarforbundet.se/radgivning/utgivningsformer-fragor-och-svar/> [2023-04-14].
- Säljö, R. (2010). *Lärande i praktiken : ett sociokulturellt perspektiv*. 2. uppl. Norstedts.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice : learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press.
- Wikipedia (2022). *Romanisering (lingvistik) – Wikipedia*.
[https://sv.wikipedia.org/wiki/Romanisering_\(lingvistik\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/Romanisering_(lingvistik)) [2023-04-14].
- Wilson, P. (1983). *Second-hand knowledge: an inquiry into cognitive authority*. Westport, Conn.: Greenwood P.

Bilaga 1: Kontaktförfrågan

I denna bilaga finns två texter. Den första skickades till bibliotekens allmänna kontaktytor, så som generella mailadresser eller kontaktformulär. Sedan, när jag fått kontakt med intresserade katalogisatörer, skickade jag den senare bilagan till dessa.

Till biblioteken:

Hej!

Jag heter Axel Andersson och studerar på mastersprogrammet ABM vid Lunds universitet. Denna vårtermin skriver jag på min mastersuppsats. Ämnet för min uppsats är hur LIBRIS-katalogisatörer arbetar, i synnerhet hur de söker efter information i sin yrkesutövning. För att samla in material behöver jag genomföra intervjuer med bibliotekarier som katalogiserar i LIBRIS. Intervjun beräknas ta ungefär 45-60 minuter och kan om möjligt genomföras på er arbetsplats eller via Zoom.

Jag undrar därför om jag kan få kontakt med någon eller några LIBRIS-katalogisatörer hos er?

Allt gott

Axel Andersson

0730558918

axelandersson_1@hotmail.com

Till respondenterna:

Hej!

Jag heter Axel Andersson och studerar på mastersprogrammet ABM (Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap, Museologi) vid Lunds universitet. Jag håller nu på att skriva mitt examensarbete i form av en mastersuppsats. Ämnet för min uppsats är hur LIBRIS-katalogisatörer arbetar, i synnerhet hur de söker efter information i sin yrkesutövning.

Min studie bygger på att jag gör intervjuer med omkring 10 aktiva katalogisatörer vid bibliotek inom LIBRIS-samarbetet. Intervjun beräknas ta ungefär 45-60 minuter och med din tillåtelse vill jag gärna spela in den. Inspelningen kommer inte att spridas vidare och de som blir intervjuade inom ramen för uppsatsen kommer att anonymiseras. Dock är en fullständig anonymisering svår att utlova.

Deltagande i undersökningen är frivilligt och du har möjlighet att avbryta din medverkan om du så önskar.

Om du vill delta i studien så skicka ett svar i vilket du bekräftar du att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att bli intervjuad. Genom att svara på detta mejl och samtycka till intervju bekräftar du att du har tagit del av informationen häri.

Jag är mycket tacksam om du har tid och möjlighet att delta!

Vänliga hälsningar

Axel Andersson

Kontakt:

E-post axelandersson_1@hotmail.com

Telefon: 0730558918

Kontakt handledare:

Sara Kjellberg, bibliotekschef

Malmö universitet Orkanenbiblioteket 205 06 Malmö

E-post: sara.kjellberg@mau.se

Telefon: 040-665 75 84

Kontakt ABM i Lund:

Avdelningen för ABM och digitala kulturer, Box 192, 221 00 Lund

Bilaga 2: Frågeformulär

Introduktion

Ämnet för den här uppsatsen är hur katalogisatörer söker efter information och hur det kommer till uttryck i deras katalogisering. Det föregående året har jag arbetat som katalogisatör i LIBRIS vid ett folkbibliotek i södra Sverige, och det är det som väckt mitt intresse för ämnet. När du är redo börjar jag spela in vår intervju.

Berätta lite om dig själv. Hur länge har du arbetat som bibliotekarie? Hur länge har du katalogiserat? (Vilken utbildning har du?)

Katalogiserings- och informationspraktik

1. Kan du beskriva hur du brukar katalogisera?
2. Vilken typ av medier brukar du katalogisera?
3. Upplever du att du gör mer primärkatalogisering eller import från andra källor?
4. Vilken metadata brukar du spara vid import?
 - a. Alternativt: Varför brukar ni inte använda er av import?
5. Hur brukar du hantera data som du inte kan belägga från en maskinellt genererad post? (Exempel: Om ett förlag står som utgivare i posten, men försättsbladet inte innehåller någon tryckinformation.)
6. Hur gör du när du stöter på ett katalogiseringsproblem där du behöver vända dig till andra källor än boken du har framför dig? (Hur ofta?)
7. Hur brukar de problemen se ut?
8. Vilka källor på nätet använder du när du känner dig osäker på hur en bok ska katalogiseras? (Exempel, om det behövs: Google, Amazon, Adlibris, OCLC, WebDewey, Libris?)
9. Hur tillförlitliga tycker du att dessa källor är? Hur bedömer du tillförlitligheten i de källor som du använder?
10. Väger någon av dem tyngre än de andra?
11. Upplever du att du får tillfredsställande svar?
12. Finns det något du saknar i dessa källor?
13. Vilka personer inom eller utanför din organisation konsulterar du när du ställs inför ett katalogiseringsproblem?

LIBRIS

1. Vad är dina generella intryck av LIBRIS-samarbetet?

2. Vilken roll spelar andra aktörer i LIBRIS-samarbetet i din yrkesutövning?
3. Har du någon uppfattning om hur andra bibliotek brukar hantera saker som import, metadata från andra databaser, och andrahandskällor?
4. Vad skulle hjälpa dig i ditt arbete när du redigerar redan befintliga poster i LIBRIS?
5. Vad skulle hjälpa dig i ditt arbete med att primärkatalogisera i LIBRIS idag?
6. Går det att förvänta sig ”hög katalog-estetik” i LIBRIS, dvs. en viss nivå av enhetlighet? Är det eftersträvansvärt? Varför?
7. Vad är dina tankar om katalogiseringens ställning idag?

Avslutning

1. Finns det något annat du tänkt på i relation till det vi pratat om? Några övriga frågor?